

Дыплом-2020

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Соцыум

**КУДЫ СЯГАЕМ
З ЗАМКАВЫХ
СЦЕН?**

Прышла вестка з Гальшанаў, што ў Ашмянскім раёне. Там будаўнікі завяршаюць першую чаргу кансервацыі з рэстаўрацыяй у славутым замку.

ст. 4

Art-блог

**ВЫСТАВЫ:
АДКАЗЫ
ВЫМАГАЮЦЬ
ПЫТАННЯЎ**

Алфавіт каштоўны не сам па сабе, а тым, што з яго складаюцца словы, са слоў — сказы, са сказаў — тэксты...

ст. 8

Гістарыёграф

**ТАЯМНІЦЫ
МАНЮШКАЎ**

Замест пасляслоў'я да гісторыі Алясандра Данэзі. Безумоўна, лёс меркаванага аўтара музыкі да "Агаткі" патрабуе глыбокага даследавання.

ст. 15

Рэжысура ўласнага жыцця

Цяперашнія складаныя ўмовы, у якіх апынуўся ўвесь свет, унеслі карэктывы і ва ўсе сферы нашага жыцця — і ў здачу дзяржаўных іспытаў таксама. Здавалася б, творчыя ВНУ даўно распрацавалі сваю сістэму, якая пацвердзіла жыццяздольнасць. Але давалося шукаць новыя шляхі. Якія? Пра гэта мы пагутарылі з прадстаўнікамі трох дзяржаўных навучальных устаноў культуры.

ст. 2 — 3

"Гульцы" паводле Гогаля — адзін з дыпломных спектакляў творчай майстэрні Уладзіміра Мішчанчука.

Фота прадстаўлена БДУКІМ

Дзяржаўныя іспыты

Надзея БУНЦЭВІЧ

Не толькі форма, але і сутнасць

— Дзяржаўныя іспыты, — паведаміла Святлана Шпарло, начальнік вучэбна-метадычнага аддзела Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, — справядзача асаблівая. Яны праводзяцца не анлайн, а з асабтай прысутнасцю і студэнта-выпускніка, і членаў дзяржаўнай камісіі.

Пры гэтым, зразумела, прыняты ўсе меры бяспекі. Прысутныя знаходзяцца на адлегласці, трымаюць неабходную дыстанцыю. Іспыты размеркаваны па часе, каб студэнты меней сутыкаліся адзін з адным.

У нашай навучальнай установе шмат самых розных спецыяльнасцяў, кожная мае свае асаблівасці

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Студэнты 420-й групы БДУКІМ (спецыяльнасць — харэаграфічнае мастацтва, накірунак спецыяльнасці — народны танец).

здачи іспытаў. У некаторых дыпломныя працы — пісьмовыя. З імі, канешне, прасцей: члены камісіі могуць пазнаёміцца з тэкстам, паслухаць выступоўцу, паглядзець падрыхтаваную ім прэзентацыю. А як прымаць, да прыкладу, уласна музычныя дысцыпліны? Ігру на інструменце кожны здае паасобку. А вось харавыя спевы, харэаграфію, аркестравы клас давялося “разбіваць” на асобныя ансамблі, каб не яднаць разам вялікую колькасць народу.

Што ж да рэжысёраў святаяў, дык многія паспелі зняць відэасюжэты, бо ладзілі святочныя дзеі ў якасці і рэжысёраў, і памочнікаў рэжысёраў: хто на Масленіцу, хто на Дзень Перамогі, на іншыя святы. Калі ж раптам хтосьці не паклапаціўся пра гэта загадзя, дык можа прадаставіць свой рэжысёрскі план, іншыя матэрыялы, зрабіць да іх каментарый. Уласна кажучы, важнай з’яўляецца не столькі сама форма справядзачы, колькі тая рэальная праца, што была праведзена па падрыхтоўцы. Так, у кагосьці паспела ўсё рэалізавацца, а камусьці перашкодзілі аб’ектыўныя прычыны. Але прафесіяналы, што складаюць камісію, у стане ацаніць не толькі форму падачы, але і сутнасць, перспектывнасць асобных распрацовак. Таму ніякай асаблівай праблемы ў вымушаных новаўвядзеннях няма. У дачыненні да некаторых спецыяльнасцяў — так, не зусім звычайна, патрабуе дататковых намаганняў. Але не крытычна.

Атрымаць “рэакцыю ў адказ”

Паспелі падрыхтавацца да новых умоў і ў музычнай акадэміі краіны. — Так супала, што ў нас сёлета, — распавяла дацэнт Ірына Гаранец, загадчыца кафедры опернай падрыхтоўкі і харэаграфіі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, — выпускаюцца не толькі артысты, але і двое рэжысёраў музычнага тэатра. Да таго ж, на аркестравым факультэце — трое оперна-сімфанічных дырыжораў, набор якіх ажыццяўляецца раз у некалькі гадоў.

Фота Міхаіла ГРЫДАСАВА

Падчас рэпетыцый да спектакля “Вілісы, Фатум”.

Зіх двое — выхаванцы Пятра Вандзілоўскага, які так заўчасна пакінуў нас назаўжды. Але ж оперныя пастаноўкі ажыццяўляюцца не імгненна, ім папярэднічае вялікая карпатлівая праца, шматлікія рэпетыцыі. Таму многае ўдалося папярэдне запісаць на відэа. Вядома, ніякія запісы не заменяць жывых спектакляў і канцэртаў, якія заўжды збіраюць у нас аншлагі. Але ў цяперашніх умовах — гэта выйсце са складанай сітуацыі.

У прыватнасці, рыхтаваліся адразу чатыры оперныя прэм’еры на сцэне нашай Акадэміі і яшчэ адна — у Вялікім тэатры. “Іаланта” Чайкоўскага — першы самастойны дэбют дырыжора Вячаслава Ларына. Дарэчы, ён размеркаваны ў нашу Акадэмію музыкі, працягне справу свайго педагога ў кіраўніцтве студэнцкім камерным аркестрам. Спадзяемся паказаць гэты спектакль цалкам, на шырокую

а ўдыторыю, дзе сёння ў лістападзе, прысвяціўшы памяці Вандзілоўскага. Пакуль жа прагучалі некалькі сцэн, не звязаных з масавым дзеяннем. Тое ж самае — з “Чароўнай флейтай” Моцарта, якой дырыжыраваў Арцём Паліцук, размеркаваны ў Канцэртны аркестр “Няміга” на чале з Аляксандрам Сасноўскім.

Сярод самых, бадай, чаканых мастацкіх падзей была пастаноўка найскладанай манаоперы “Чалавечы голас” Пуленка. Наша былая выпускніца, а цяпер педagog, прызнаны рэжысёр Ганна Маторная разбіла сольную партыю на пяцёра розных спявачак, распрацавала ўзаемадзеянні паміж імі, знайшла для кожнай “апраўданне” такога павароту. Віталь Грышчанка, які па размеркаванні паедзе ў Магілёў, не толькі выступіў дырыжорам, але і зрабіў новую інструментуючку гэтай оперы. Таксама

вельмі хочам паўтарыць гэты спектакль увосень — магчыма, у межах Міжнародных навуковых чытанняў імя Мухарынскай. Што да нашых выпускнікоў-рэжысёраў, дык Наталія Бараноўская рыхтавала “Яўгенія Анегіна” Чайкоўскага — і пакажа адтуль кампазіцыю, складзеную са сцэн без удзелу хору. А знакамітая спявачка Аксана Волкава, якая, як і іншыя нашы рэжысёры і дырыжоры, атрымлівае другую вышэйшую адукацыю, павінна была абараняць дыплом прэм’ерай оперы Пучыні “Вілісы, Фатум” у Вялікім тэатры. Прэм’ера, зразумела, перанесена. Але рэпетыцыі ідуць. Таму камісіі будуць прад’яўлены сцэны з рэпетыцый у фармаце анлайн, а таксама макет спектакля, эскізы — так, як гэта бывае на прэзентацыі праектаў у час пасяджэнняў мастацкага савета тэатра, калі прымаецца рашэнне аб пастаноўцы.

Так што з іспытамі ўсё будзе добра, асаблівых хваляванняў з-за таго, што камісія не зможа ўбачыць усяго падрыхтаванага, няма. Шкада іншага! Нават калі мы рыхтуем студэнцкія спектаклі ў звычайных умовах, пасля прэм’еры, здараецца, ахоплівае туга, што не можам лепшыя пастаноўкі крыху больш “пакруціць” на публіку, каб атрымаць “рэакцыю ў адказ”. Затое, магчыма, цяпер яшчэ больш будзем каніць непасрэдным кантактамі сцэны і залы.

Фота Міхаіла ГРЫДАСАВА

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Яўген РАПІН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Алег КЛІМАУ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД; **карэктар** — Таццяна ПАШЭНЬКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны аддзел: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. **Дырэктар** — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.

Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкаліны не рэзюмуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы.

© “Культура”, 2020. Наклад 3195. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.

Падпісана ў друк 12.06.2020 у 15.00. Замова 1960. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавечтва “Беларускі Дом друку”. 220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

Ў ТВОРЧЫХ ВНУ Дыплом-2020

Вучыць артыста тэатр!

— Дыпломныя спектаклі мы заўсёды рыхтуем загадзя, — расказаў заслужаны артыст Беларусі, прафесар Уладзімір Мішчанчук, дэкан тэатральнага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. — Бо любы навучальны працэс толькі закладае глебу, вучыць жа артыста — менавіта тэатр. Вось і з цяперашнімі сваімі выпускнікамі мы падрыхтавалі за гады вучобы тры спектаклі — абсалютна розныя. Усе яны запісаны на відэа, па якіх дзяржкамісія і будзе прымаць рашэнне.

ле апавесці “А досвіткі тут ціхія...” Барыса Васільева ў перакладзе Аляксея Дударова. Віталь Краўчанка зрабіў сцэнічную рэдакцыю і пастаноўку, я выступіў мастацкім кіраўніком. Мы прысвяцілі яе юбілею Вялікай Перамогі, планавалі шмат дзе паказаць, ды паспелі прайграць усяго некалькі разоў.

Нарэшце, эксперыментальны спектакль “Звярыныя гісторыі” па аднайменнай п’есе сучаснага амерыканскага драматурга Дона Нігра паставіла Таццяна Траяновіч разам з Цэнтрам эксперыментальнай рэжысуры: мастак — Валянціна Праўдзіна, аўтар медыяконтэнта — Алена Сілуціна, пластыка — Сяргей Паяркаў. Складаецца спектакль, як і п’еса, з некалькіх кароткіх гісторый, у ім задзейнічаны ўвесь курс — 14 чалавек. У кожнага па дзве — тры ролі — свая майстэрня, ды і толькі! Збіраліся з гэтай пастаноўкай увосень у Кішынёў, на Міжнародны

фестываль-лабараторыю камерных тэатраў і спектакляў малых формаў “Малдфэст.рампа.ру” — паглядзім, што і як атрымаецца. Ну і, вядома, канцэртная праграма, дзе нашы выхаванцы дэманструюць спевы, танцы, сцэнічны бой ды іншыя неабходныя для актёраў рэчы.

Відэазапіс — гэта дадатковая цяжкасць і для артыстаў, і для гледачоў, уключаючы камісію. Але мне вельмі падабаецца адна цэльта Іосіфа Бродскага, якую я дазволіў сабе прывесці хаця б у скарачаным выглядзе. У час сустрэчы з выпускнікамі Мічыганскага ўніверсітэта ён сказаў штосьці накшталт: старайцеся павяжыць жыццё і за ягоня цяжкасці таксама, бо яны не з’яўляюцца падманам. Таму цяперашнія складанасці трэба перажыць — і максімальна выпіснуць з іх нейкі новы вопыт, які дапаможа ў далейшым.

К

Фота прадастаўлены БДУКІМ

Віртуальнае сумоё

Абарона дыплама — гэта свята, да якога студэнт рыхтуецца ад самага пачатку навучання. Яно і зразумела. Завяршэнне важнага этапа ў набыцці сваёй самасці хвалюе і натхняе. Тым больш, калі абарона паспяхова і высока ацэнена афіцыйнымі экспертамі і сябрамі-аднакурснікамі. Нават калі потым жыццёвыя варункі прымусяць змяніць прафесію, запісаную ў дыпламе, гэта прыемны ўспамін на ўсё жыццё. А калі гаворка ідзе пра навучальныя ўстановы культурніцкага профілю дык звычайна гэта яшчэ і цікавае відовішча.

Ілля Трацякоў. Мультимедыйная віктарына пра Вялікую Айчынную вайну (кіраўнік Васіль Вітчанка, БДАМ).

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

На абарону, як мае быць, збіраюцца шматлікія госці. У асноўным гэта выпускнікі мінулых гадоў, якія не парываюць ментальнай сувязі з alma mater, якім цікава паглядзець на сваіх новых калег, ацаніць іх творчы патэнцыял і канкурэнтныя здольнасці. Зрэшты, павучыцца крэатыву. Менавіта так, бо за побытавай завядзёнкай і працоўнай рутынай раней ці пазней сутыкаешся з недахопам новых ідэй і незамуленага бачання рэчаіснасці. А тут — моладзь, якая нават адкрываючы ўжо адкрытыя Амерыкі і вынаходзячы ўжо пастаўлены на паток ровары, робіць гэта прыгожа, нязмушана. Так бы мовіць, ствараюць хвалю ў стаячай вадзе.

На жаль, клопат пра ахову здароўя ў маштабе краіны прымушае скарэктаваць усталяваную традыцыю. На факультэце дэкарэтыўна-прыкладнага мастацтва і дызайну Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў абарона будзе праходзіць без гасцей, без гледачоў. Толькі самі дыпломнікі і Дзяржаўная экзаменацыйная камісія. Праўда, будучыя мадэльеры ўсё адно плануюць наладзіць у двары акадэміі традыцыйнае дэфіле. Усё ж такі не ў закрытым памяшканні, а

Максім Сівакоў. Сецевы партал “Мультикультуралізм” (кіраўнік Уладзімір Голубеў, БДУ).

на свежым паветры. Так што санітарныя нормы будуць выкананы.

Напярэдадні абароны мы мелі магчымасць азнаёміцца з дыпломнымі работамі дызайнераў віртуальнага асяроддзя. Як звычайна яны складаюць шырокі тэматычны абсяг. Гэта папулярныя нацыянальнай культуры і гісторыі, экалагічных ведаў, сучаснага і блізкага нам па часе беларускага мастацтва, асэнсаванне нашай прысутнасці ў сусветнай культурнай спадчыне і ў мультикультурным мэйнстрыме.

Не абмінула акадэмія ўвагай 100-годдзе УНОВІСа, тэму Вялікай Перамогі, праграму адраджэння беларускіх замкаў. Прычым праекты, пры дакладнай часовай і геаграфічнай прывязцы, арыентаваныя

на шырокую грамаду, на віртуальную прастору і валодаюць патэнцыялам развіцця і кіруемай трансфармацыі. Інакш кажучы, зроблена сёння, а зарыентавана на заўтра.

Дыпломныя работы, пра якія ідзе гаворка, дазваляюць лішні раз пераканацца, што пашырэнне тэхнічных сродкаў дызайнерскай справы, удасканаленне інструментарыя спецыялістаў віртуальнага асяроддзя не адмяняе традыцыйных ведаў і навыкаў. Хто ўмее маляваць, той і з камп’ютарам працуе лепш за таго, хто навучаны толькі націскаць кнопкі.

Шкада, што сёлетняя абарона адбудзецца ў рэжыме, які не спрыяе звыкламу сяброўскаму сумоёу дызайнераў розных пакаленняў. “Удалёнка” — жорсткая рэчаіснасць. Будзем спадзявацца на сустрэчу на вялікай выставе сёлетніх дыпломных работ, якая, хачелася б верыць, адбудзецца, калі сыйдзе пандэмія. Зрэшты, сумоёе можа быць і віртуальным.

Дарэчы, рыхтуюць дызайнераў і ў Беларускім дзяржаўным універсітэце на факультэце сацыякультурных камунікацый. Выкладчыкі кафедры — выхаванцы БДАМ. Адно з работ у нашай падборцы — з маючай быць абароны ў БДУ.

К

Фота прадастаўлена БДАМ і БДУ

Кацярына Кунцэвіч. Промаролік для фестывалю “Юнікон” (кіраўнік Анжэліка Жыгоцкая, БДАМ).

Прышла вестка з Гальшанаў, што ў Ашмянскім раёне. Там будаўнікі завяршаюць першую чаргу кансервацыі з рэстаўрацыяй у славытым замку. Пра ранейшыя работы на гэтым помніку “К” пісала ў пачатку мінулага года (гл. № 7 ад 16 лютага 2019-га). Што яшчэ ўдалося зрабіць за гэты час для захавання ды аднаўлення візітнай карткі Гальшанаў, і якая будучыня на канаваная яго старажытным мурам, а таксама іншым замкам Гродзеншчыны?

Антон РУДАК

Першая чарга кансервацыі з частковай рэстаўрацыяй доўжылася ў Гальшанскім замку з 2018 года. Яе аб’ектамі былі паўночная вежа з прылеглымі напярэднямі навакольная тэрыторыя на поўнач ад замкавых мураў. Вежу атынкавалі, накрылі дахам, рэканструявалі фрагменты сцен, якія прымыкаюць да яе. Яшчэ летась гэты куток замка ўраджаў сваім урачыста-абноўленым, вызваленым ад заняўдбанна выглядам. Ішлі работы па добраўпарадкаванні наваколя, былі высечаныя хмызы на паўночны захад ад сцен гістарычнага аб’екта — на тым месцы, дзе некалі размяшчаліся штучныя ставы.

ЗБЕРАГЧЫ ЁСЁ, ШТО МАГЧЫМА

3 лютага 2019 года да сённяшняга дня таксама было зроблена нямала. Вядучы метадыст па музеях і ахове гісторыка-культурнай спадчыны Ашмянскага раённага цэнтру культуры Сяргей Жылік распавядае, што за гэты час на паўночнай вежы і прылеглым да яе корпусе быў завершаны мантаж металічных вонкавых лесвіц і глядзельных пляцовак. Калоны, скляпенні і аркі падвала і першага паверха, якія прымыкаюць да паўночнай вежы, рэстаўраваныя ды закансерваваныя, на іх усталявалі спецыяльнае ахоўнае пакрыццё.

Дарэчы, удалося захаваць нават тую арку на першым паверсе паўночна-заходняй сцяны замка, з якой у лютым 2019 яшчэ расло кронай уніз невялікае дрэўца. Арка мела таўшчыню ўсяго ў некалькі цаглін, і высякаць дрэўца было нельга, бо яно пусціла карэнне між цагля і магло яе абрынуць. Карані так і засталіся ўсярэдзіне муру, а арка цяпер зрабілася аконным праёмам рэканструяванага корпуса.

На тэрыторыі перад замкавымі мурамі былі пракладзеныя зручныя сцежкі для прагулак, з’явілася прасторная стаянка для машын і турыстычных аўтобусаў, распланавана азелененне. Распачаты мантаж візіт-цэнтра, у якім размесцяцца адміністрацыйныя і санітарныя памяшканні, а таксама сувенірная крама. Усе гэтыя работы былі праведзеныя на сродкі, атрыманыя з фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва і ў межах дзяржаўнай праграмы “Культура Беларусі”.

светкі вежы і ўсталяваннем сістэмы відэаназірання. Прайшоў дзяржаўную экспертызу мастацка-вобразны дызайн-праект музейнай экспазіцыі ўсярэдзіне вежы. Сёлета плануецца правядзенне музейфікацыі яе інтэр’ераў. Тут мяркуюць стварыць экспазіцыю, раздзелы якой будуць прысвечаны легендам і паданням, звязаным з Гальшанскім замкам, гісторыі і архітэктуры ўмацаванняў, побыту яго ўладальнікаў, дзейнасці роду Сапегаў. На першым ярусе вежы размесцяцца археалагічныя артэфекты, знойдзеныя

ещта, што ён будзе захаваны, па магчымасці, у аўтэнтычным выглядзе, ствараючы кантраст з адноўленай і абноўленай паўночнай вежай і надаючы ўсяму комплексу атмасферу даўніны. Дарэчы, менавіта ў сценах корпуса захаваліся паветраводы, якія служылі для ацяплення падлогі ў палацы Сапегаў.

ІДЭНТЫЧНА АЎТЭНТЫЧНАМУ

Кіраўнік праектнага бюро Беларускага камітэта ICOMOS Ігар Раханскі, які распрацоўваў канцэпцыю экспанавання для Гальшан-

Што тычыцца канцэпцыі аздаблення інтэр’ера другога яруса вежы - тут задача рэстаўратараў палягае ў тым, каб зрабіць на гледача першае ўражанне, адсюль будзе пачынацца наведванне экспазіцыі. Асноўныя элементы інтэр’ера — столь з роспісамі і велічны камін, які ўраджае сваімі памерамі. Мастакі-рэстаўратары імкнуцца знайсці для аздаблення інтэр’ераў такія рашэнні, якія дазволілі б стварыць вобраз даўніны, пры тым не выдаючы адноўленыя элементы за аўтэнтыку.

каваць, што ён існаваў тут і раней. А са струменямі жывой вады праз пэўны час вернешца да колішняй рэзідэнцыі Сапегаў і яе былая слава. Няхай сабе пакуль і не чуваць ля замкавых сценах прывычных гукаў сярэднявечнай музыкі і шуму рыцарскага фэсту — але ўсяму свой час. Багата працы зроблена, багата яе яшчэ наперадзе — але верыцца, што яна з гонарам будзе даведзеная да канца, і гальшанскія мury яшчэ не раз уразыць нас новымі знаходкамі і адкрыццямі — гістарычнымі, рэстаўрацыйнымі, археалагічнымі...

ЗАМКІ-СУСЕДЗІ

Пачаўся новы этап кансервацыі і ў Крэве, што ў суседнім з Ашмяншчынай Смаргонскім раёне. Робатамі па захаванні тутэйшага замка кіруе ТАА “Белрэстаўрацыя”. Раней тут былі завершаныя работы па кансервацыі паўночна-заходняй сцяны, аб якіх “К” пісала напрыканцы пазамінулага года (гл. № 50 ад 15 снежня 2018-га). Тут таксама не аб’яшлось без пэўных эксцэсаў — увесну 2019 года з-за парушэння тэхналогіі пры будаўнічых работах адбыўся абвал часткі цаглянай кладкі сцяны, але яго наступствы ліквідавалі. Як распавядае навуковы кіраўнік аб’екта Уладзімір Сіняўскі, сёлета мяркуюцца кансервацыя паўночна-ўсходняй сцяны з аднаўленнем узной браны, у перспектыве тут будуць адноўленыя крытыя баявыя галерэі. Работы таксама фінансуюцца з фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва.

А ў Лідскім замку тым часам пачалася праца над экспазіцыяй, якая ствараецца ў вежы Гедыміна. У рамках музейфікацыі на яе ярусах будзе паказаная гісторыя замка і горада ад яго заснавання ў 1323 годзе і да XV стагоддзя. Тут таксама, між іншага, мяркуюцца прадставіць археалагічныя знаходкі, зробленыя на тэрыторыі замка — многія з іх нават старэйшыя за яго мury. Хаця, вядома, галоўным экспанатам так ці інакш застануцца самі замкавыя сцены, якія памятаюць слаўныя часы Вялікага Княства Літоўскага.

У самым “замкавым”, паўночна-заходнім рэгіёне Беларусі, працягваюць вяртацца з нябыту ды заняўдбанна і набываць колішняю веліч магутныя мury, вежы і палацы. Збудаваныя некалі ўладарамі і магнатамі для абароны краіны, яны і сёння ўраджаюць сваёй суворай прыгажосцю і дадаюць нашчадкам надзеі на лепшую будучыню. Цяпер нам належыць зноў абжыць іх, напоўніць новым зместам і ператварыць у цэнтры культурнага жыцця і духоўнага адраджэння. Толькі ў такім выпадку можна быць упэўненым, што гэтым мурам больш не пагражае забыццё.

3 замкавых сценах — позірк у будучыню

Паўночная вежа Гальшанскага замка з агляднымі пляцоўкамі і лесвіцай.

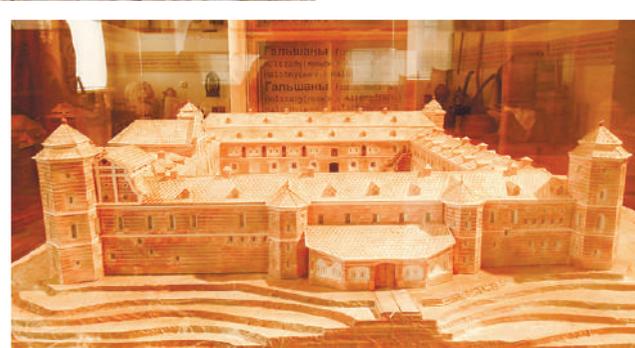
Не абышлося, праўда, і без неспадзяванак — у снежні 2019 года будаўнікі падчас добраўпарадкавання тэрыторыі раптам натрапілі на раней не выяўленыя глыбы могільніка XIV стагоддзя. Работы своечасова прыпынілі, пахаванне было належным чынам даследаванае і вывучанае археолагамі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук, а пасля закансерваванае. У Гальшаных выказваюць спадзяванне, што знойдзеныя падчас даследаванняў могільніка артэфекты ў будучыні зоймуць сваё месца ў экспазіцыі замка.

У ЧАКАННІ КОЛІШНІХ ГАСПАДАРОЎ

Мяркуюцца, што сёлета будуць праходзіць унутраныя рэстаўрацыйныя работы на паўночнай вежы. На сённяшні дзень на яе ярусах пакладзеныя плітка, узоры якой узноўленыя па аналогіі з аўтэнтычным пакрыццём падлогі ў замку Сапегаў. Адпавядаюць гістарычным і ўсталяваныя ў вежы дзверы. Чарга цяпер — за мантажом вонкавага асвятлення ды пад-

няы ў выніку раскопак, на другім можа з’явіцца макет замка ў тым выглядзе, якім ён быў у часы Сапегаў. Тут жа можна будзе пабачыць партреты былых уладальнікаў замка і копіі дакументаў, звязаных з тым слаўным магнацкім родам. На трэцім жа ярусе вежы размесціцца назіральная пляцоўка, з якой адкрыецца від на мястэчка. На фінансаванне ўсіх гэтых работ у бягучым годзе паддзержаная заяўка ў фонд Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва. Таксама плануецца правядзенне супрацьварыянтных прац на паўночна-ўсходнім корпусе замка — ён мусіць зрабіцца аб’ектам другой чаргі кансервацыі з частковай рэстаўрацыяй.

Менавіта галоўны фасад гэтага корпуса з’яўляецца “тварам” замка, ён вітае ўсіх гасцей помніка, акурат перад ім разгортваецца пляцоўка, куды прыязджаюць турысты і адкуль яны ўпершыню аглядаюць увесь комплекс вежаў і маляўнічых руінаў. На жаль, для гісторыкаў і рэстаўратараў гэты корпус застаецца найвялікшай загадкай: як выглядалі яго інтэр’еры — дакладна невядома. Мяркую-

Макет Гальшанскага замка ў Ашмянскім краязнаўчым музеі.

скага замка, распавядае, што цяпер праектуюцца работы на паўночна-ўсходнім корпусе замка і прылеглай да яго ўнутрыдваровай тэрыторыі. Хто будзе генеральным праекціроўшчыкам на гэтым аб’екце — пакуль, на жаль, невядома, але пэўныя ідэі ў кантэксце далейшага ўладкавання замка, тым не менш, узнікаюць.

Так, разважае рэстаўратар, варта было б надаць дадатковую функцыю кансервацыйнаму даху, якім накрытыя аркі корпуса, што прымыкае да паўночнай вежы замка. Схіл даху мог бы накрываць і абараняць ад дажджу сцену, якую можна размясціць ва ўнутрыдваровай прасторы ў паўночным куце замкавых сценах — пакуль жа сцэна, на якой адбываюцца выступы музыкаў падчас правядзення фестывалю “Гальшанскі замак”, зазвычай размяшчаецца паза мурамі, ля вонкавага боку вежы.

ПОШУКІ — НЕ АДНО ТВОРЧЫЯ

На будучыню, каб не паўтараліся непаразуменні з выяўленнем археалагічных аб’ектаў падчас будаўнічых работ, паграбуецца праграма археалагічных даследаванняў тэрыторыі вакол Гальшанскага замка — і ўжо робяцца спробы па яе распрацоўцы. Неабходна дакладна запраектаваць, дзе варта зрабіць разведку, дзе — правесці планавыя раскопкі, а дзе хопіць археалагічнага нагляду за будаўнічымі работамі. Дарэчы,

у паўднёвым куце замкавага двара прапаноўваецца зрабіць экспануемы археалагічны корпус замка і прылеглай да яго ўнутрыдваровай тэрыторыі. Хто будзе генеральным праекціроўшчыкам на гэтым аб’екце — пакуль, на жаль, невядома, але пэўныя ідэі ў кантэксце далейшага ўладкавання замка, тым не менш, узнікаюць.

Цікава было б таксама адшукаць дакладнае месца, дзе знаходзіўся замкавы фальварак — пакуль вядома толькі, што ён размяшчаўся ў ваколіцах на паўднёвы захад ад муру замка. Вызначыўшы гэтую мясціну, яе тэрыторыю таксама можна было б адпаведным чынам добраўпарадкаваць і прыставаць для патрэб мясцовых жыхароў і турыстаў. Наогул, ваколіцы замка патрабуюць яшчэ комплекснага асэнсавання і ўладкавання, тут можа быць створаная маштабная паркавая і гідратэхнічная сістэма. Цікавым сімвалам з’яўлення новага жыцця ў старажытных мурах мог бы зрабіцца і калодзеж у замкавым двары — архіўныя фотаздымкі дазваляюць мер-

Фота Ігара РАХАНСКАГА

Фота Антона РУДАКА

Каб дах зусім не пацёк...

Серыя першая: парадоксы Грушаўкі ды завіслы час у Савейках

У гэты сезон трэвэл-шоу па Беларусі — адзін з самых запатрабаваных медыйных фарматаў, і нават недарэчна пытаць, чаму. Я дадам сваю лепту. Прыдумаў такі алгарытм, даступны амаль для кожнага. Каб не ашалець ад каранавірусных будняў, ты ў выхадны дзень бярэш ровар, апранаеш маску, сядзеш на электрычку, і едзеш туды, дзе можна ўбачыць нешта цікавае. Усё проста, я сам пераканаўся. Выбіраючы маршрут, спыніўся на тых колішніх сядзібах, пра якія ў свой час даводзілася пісаць. Цікава было даведацца пра развіццё тэмы.

Ілья СВІРЫН

ПАВОЛЬНЫ МЕХАНІЗМ ЗАПУСЦЕННЯ

...І вось, праз нейкія па-ру гадзін ты ўжо выгружаешся на паўстанку пад назвай Куляні. Караценькая платформа метраў у 20, а вакол суцэльныя лясы без прыкметаў дарог. І ні душы! Ці не праўда, інтрыгоўны сюжэт для стомленага гарадскімі джунглямі чалавека?

Навігатар хутка прыводзіць мяне да першай мэты вандроўкі. Я бываў тут гадоў дзесяць таму — і бачыў, як запускаецца павольны механізм запусцення. Але ў ліку кандыдатаў на “другое жыццё” колішняя сядзіба Навіцкіх у Савейках Ляхавіцкага раёна была на добрым рахунку. Зацішнае месца, шыкоўны ландшафтны дызайн, а ў дадатак — нядрэнны стан захаванасці ўсяго гэтага хараства.

Апошні фактар вынікае з першых двух: пры Саветах тут быў санаторый, прычым усесаюзнага значэння. Ды вось пераход у іншую эпоху для сядзібы так і не здарыўся — што вельмі парадасальна, бо рэкрэацыйныя комплексы растуць у нас як грыбы пасля дажджу. А тут на табе гатовы, ды яшчэ які!

Карацей, у сядзібы ёсць усё, каб стацца добра запатрабаванай адметнасцю. Апроч дбайнага гаспадарства. Вось таму час тут і завіснуў.

Гадоў дзесяць таму ў гэтай “паньні” з’явіўся сур’ёзны “жаніх”-бізнесмен. Мяне ён тады ў інтэрв’ю запэўніваў — з першага погляду ды на ўсё жыццё. Але нягледзячы на падтрымку Міністэрства культуры, да шлюбу справа не дайшла: за нявесту прасілі нейкі зусім ужо несімвалічны выкуп. Жаніх спалохаўся ды... бачком да выйсця.

Як звычайна бывае ў такіх выпадках, потым кошт знізіўся, новы жаніх знайшоўся, але... Плён яго працы ў Савейках я нешта не ўбачыў. Хаця сядзіба прададзеная ўжо гадоў сем таму.

Едучы па ўязной алеі абмінаю маладую сям’ю з ка-

ляскай — адзіных убачаных мною турыстаў — і неўзабаве трапілі ў сапраўдную зону запусцення. Першы раз я знякавеў, калі ўбачыў, як на мяне праз зарасці паглядае алень. Як выявілася, гэта савецкіх часоў скульптура. Іх тут цэлы музей: спадчына санаторыя. Жанрава-тэматычны дыяпазон самы вялікі: ад помніка Леніну да банальных мішак. Помнік, дарэчы, — апошні ў раёне, і да яго яшчэ нядаўна падносилі кветкі. Але цяпер, нават нягледзячы на нядаўні юбілей Ільіча, народнай сцяжыны ў высокай траве не праглядаецца.

Ленін стаіць перад самым панскім палацам, ствараючы сэнсавы аксюмаран. Хто каго перамог — пытанне філасофскае. Так і карціцы паразважаць пра марнасць усяго на свеце. Пагатоў, з палаца рэгулярна

Тое, што засталася ад свірны; абрэзаны слуп...

нешта сыплецца — пакуль, здаецца, толькі тынкоўка.

Але варта адзначыць і станоўчае — заблакаваныя дошкамі дзверы і вокны. Вядома, калі знойдзецца той дурань, якому закарціць патрапіць унутр, такую перашкоду ён лёгка пераадолее. Але ўсе дошкі цэлыя. Што сведчыць як пра належную культуру ды інтэлект нашага народа, так і пра эфектыўнасць самых прыміўных мер кансервацыі, прымяняць якія Міністэрства культуры даўно ўжо стамілася заклікаць.

Аднак на другую першачарговую меру — тэрміновую ліквідацыю прагалаў у даху з дапамогай часовых матэрыялаў — старанняў ужо не стае. Дзіркі можна

У Савейках прагрэсуе запусценне.

заўважыць у некалькіх гаспадарчых будынках сядзібы — не менш цікавых за сам палац і, да ўсяго, нядрэнна захаваных.

Добра, што сёння за стан тых будынкаў, прынамсі, ужо ёсць магчымасць спытаць па законе. Бо яшчэ нядаўна яе не было. Гадоў пад дваццаць таму ў выніку юрыдычных трансфармацый сістэмы аховы спадчыны — яны прадугледжвалі ледзь не аўтаматычнае перанясенне аб’ектаў з аднаго рэестра ў другі (са “Збору” ў Дзяржспіс) — многія каштоўныя помнікі Ляхавіцкага і суседняга Баранавіцкага раёна “згубіліся па дарозе”. І помнікамі быць перасталі. Некаторыя — як, напрыклад, сядзіба Бохвіцаў у Вошкаўцах — і наогул перасталі быць.

У былым котлішчы Рэйтанаў у Грушаўцы заспеў актыўны працы. Будаўнікі бы мурашы атачылі кінематаграфічна эфектную капліцу, якая дзесяцігоддзямі марнела, адкрытая ўсім вятрам і дажджам. Ды і палац быў абкапаны бадай па пяр’метры.

— Нам удалося знайсці падмуркі старых ганкаў, — патлумачыў кіраўнік аўтарскага нагляду аб’екта Павел Сазановіч. — І з улікам гэтага будзем рабіць карэкціроўку праектных рашэнняў, каб выкарыстаць тую парэшткі для ганкаў адноўленых. Раней мы грунтаваліся толькі на фотаматэрыялах, але цяпер архелагічныя даследаванні дазволілі ўдакладніць габарыты.

Назіраць такую карціну, вядома, было прыемна. Першы крок — ён самы важны. Аднак трэба разумець: гэта толькі пачатак. Як мы ўжо пісалі, грантаўскіх сродкаў хапае адно на першую чаргу аднаўлення вялізнага сядзібнага комплексу. Пакуль аб’ём запланаваных работ не надта вялікі. Як удакладніў Павел Сазановіч, тая ж капліца будзе не адрэстаўраваная цалкам, а толькі законсерваная. Што прадугледжвае гідразаліцыю падмуркаў і ўмацаванне скляпенняў. З’явіцца і дах з фальцавым пакрыццём. Прычым, як патлумачыў архітэктар, яно часовае: кроквы робяцца з тым разлікам, каб выпрымаць сапраўдную дахоўку, якая мае тут з’явіцца ў “лепшыя часы”.

Палац набудзе вонкавую прыгажосць — адновяцца яго фасады, з’явіцца

сталарка з шыбамі (сёння яе замяняюць негабляваныя дошкі)... Але пакуль што ён будзе зольшага пуставаць. Будаўнікі вернуць да жыцця меней за палову цокальнага паверха — пакінуўшы астатнія два на тую самую “лепшыя часы”. Зрэшты, бадай найгалоўнае, што работы будуць весціся і на даху.

Запытаў у Паўла Сазановіча, наколькі там захаваліся аўтэнтычныя кроквы. Архітэктар кажа, што працэнтаў на 90. Так, недзе ўжо працякае, з’явілася гніль, але замена кроквавай сістэмы непатрэбная — толькі асобных элементаў. І гэта ўражвае: дому болей за сто гадоў, з якіх добрую траціну ён прастаяў спусцелым. Значыць, будавалі так, каб і нашчадкі клопату не мелі.

ПЛАЧ СВІРНА

Як я ўжо казаў, маёнтак у Грушаўцы — гэта не толькі палац, але цэлы ансамбль. Паназіраўшы за шчыраваннем будаўнікоў, іду яго аглядаць.

Пашпарт аб’екта вісіць акурат на самай каштоўнай (і найстарэйшай) пабудове — вонкава не надта прывабным флігелі, дзе знакаміты Тадэвуш Рэйтан правёў апошнія гады жыцця. Шкада, што тая “Мураванка” не трапіла ў першую чаргу. Але паколькі нейкі дах над ёй ужо ёсць — яго гадоў пяць таму змайстравалі валанцёры пры падтрымцы мясцовых уладаў — можна спадзявацца, што ў бліжэйшы час “Мураванка” не разваліцца.

Вялізны драўляны свіран — зусім іншая справа.

Тое, што ад яго засталася, жаласна скуголіць на вятры — і, здаецца, вось-вось абрынецца. Яшчэ гадоў пяць таму ў свірне захоўваўся лён, але ў даху ўжо з’явілася невялікая тады дзірка. Прагноз развіцця падзей быў відавочны. Грамадкасць біла ў званы, выратаваць унікальны помнік драўлянага дойдства са старонак “К” заклікалі такія мэтры навукі, як Анатолий Федарук і Сяргей Сергачоў... Сёння ратаваць ужо, у прыныцпе, няма чаго. Цяперашні стан свірана вы самі можаце ацаніць па фота.

Непадалёк ад яго — кароўнік, які яшчэ зусім нядаўна выкарыстоўваўся мясцовай гаспадаркай, і таму яго стан даволі памыслы. Але ці надоўга? Выглядае ён як пасля бамбёжкі: у даху вялізныя правалы. У чым іх прычына?

Напярэдадні вандроўкі Зміцер Юркевіч, які даўно па-валанцёрску апыкуецца сядзібай, звярнуў увагу на тое, што масіўныя металічныя слупы, якія падтрымліваюць дах, знікаюць адзін за адным. Нейкі рушнівец выпілоўвае іх — пэўна, каб здаць у металалом. Вядома, таму прайдзісвету няма ніякай справы, што заробленая ім капейчына адгукнецца потым рублём. Але справа да гэтага, як падаецца, павінна быць у кампетэнтных органаў. Урэшце, сядзіба — гэта не толькі каштоўны помнік спадчыны, але яшчэ і дзяржаўная маёмасць!

Але пакуль усё ідзе да таго, што ладная з выгледу камяніца неўзабаве пераўтварыцца ў такія самыя руіны, як і самавітая некалі неагатычная стайня — дзе, дарэчы, таксама відаць свежыя “надрэзы”.

Карацей, у Грушаўцы мы бачым папраўдзе парадасальную сітуацыю. Два дэметраля супрацьлеглыя працэсы — аднаўленне і руйнаванне — прагрэсуюць адначасова. Пакуль адны элементы сядзібы аднаўляюцца, іншыя спакваля разбураюцца. І хто яго ведае, які з гэтых працэсаў хутчэйшы.

Думаецца, суботнікі, якія ладзілі валанцёры і мясцовыя ўлады, варта было б аднавіць. Тая аб’екты комплексу, на якія будаўнікі прыйдуць яшчэ вельмі няхутка, патрабуюць неадкладных захадаў па элементарнай кансервацыі. Бо сёння закрыць дзірачку ў даху яшчэ адной ладнай сядзібнай камяніцы — спіртоўні — справа на якую гадзінку. А заўтра нам будзе крыўдна, калі для той дзіркі своечасова не знойдзецца хаця б рублёду.

Надзея КУДРЭЙКА

— Неяк пасля прэм’еры “Радзіва Прудок” вы казалі, што не збіраецеся пераходзіць з прафесіі акцёра ў прафесію рэжысёра. Тым не менш вы паставілі ўжо два добрыя спектаклі і працуеце над трэцім.

— Проста я вельмі сур’ёзна стаўлюся да звання рэжысёра. Я лічу, што трэба не тое што дыплом мець — гэта якраз у наш час ні пра што не сведчыць, а трэба вучыцца, развівацца, спасцігаць законы сцэны, ставіць звышзадачы, браць на сябе адказнасць. Для мяне гэта пакуль проста спосаб зрабіць нешта добрае ды цікавае і больш самарэалізавацца. Як акцёр я па-ранейшаму заняты амаль у кожнай прэм’еры тэатра: зразумела, што адной рэжысурай не пражывеш — у нас не Галівуд і не тыя ганарары. З нядаўняга часу я задзейнічаны ў спектаклях “Рэвізор” і “Шляхціц Завальня”, у адкладзеным прэм’ерным пластычным спектаклі “Успамінаючы Шагала”. Хаця эмацыяна я больш загружаны і запоўнены сваімі рэжысёрскімі праектамі, але калі заўтра з’явіцца нешта такое, што захопіць мяне як акцёра, — я буду шчаслівы. Бо былі ж у мяне калісьці і “Дзяды”, і “Дзве душы”, былі такія праекты як “Маэстра” ці “Івона, прынцэса Бургундская”, быў монаспектакль “Востраў Сахалін” — ёсць што ўспомніць, паіграў я ўжо нармальна.

— Дэбютаваўшы, вы здолелі стварыць адзін з самых гучных і папулярных у глядачоў спектакляў за апошнія гады. Ці разлічвалі на такі поспех?

— Сваю заслугу я не перабольшваю — адыгралі ролі і папулярнасць кнігі, і папулярнасць пісьменніка Андрэя Горвата, і рэнаме самога нашага тэатра. За два гады “Радзіва Прудок” мы паказалі ўжо каля 80-ці разоў, і гэта адзіны спектакль з рэпертуару Купалаўскага са стопрацэнтнымі продажами і заўсёднымі аншлагами — для пастаноўкі Малой сцэны вынік шыкоўны. Думаю, яшчэ некалькі гадоў “Радзіва” працягнецца ў статусе аншлагавага.

Наконт разліку — яго не было, а было вялікае жаданне і вялікая цікавасць гэта зрабіць, бо я захапіўся кнігай. Галоўнае, што мы ўсе працавалі з вялікай любоўю, а калі ты закладаеш у справу такую энергетыку, то ўсё атрымаецца. Але ж поспех у глядачоў не азначае гэтакі ж поспех у крытыкаў, я чую самыя розныя меркаванні. А за што мне сапраўды было крыўдна, дык за тое, што “Радзіва Прудок” ніяк не адзначылі на Нацыянальнай тэатральнай прэміі, — быццам яго і не было ў 2018 годзе! Вось гэтага, прабачце, я ўжо не разумею. Няхай за рэжысуру я і не разлічваю атрымаць, але як

Нават далёкі ад тэатра чалавек чуў пра спектакль “Радзіва Прудок”, прэм’ера якога адбылася ў Купалаўскім два гады таму. Як для многіх любімай стала аднайменная кніга Андрэя Горвата, так любімым стаў і спектакль Рамана Падалякі, рэжысёра і аўтара інсцэніроўкі. Але ў якасці рэжысёра акцёр Раман Падаляка тады толькі дэбютаваў, сёлета ж адбылася ўжо другая прэм’ера, рыхтуецца трэцяя — і ўжо зразумела, што яна таксама трапіць у цэнтр увагі. Як акцёру стаць рэжысёрам, як знайсці сваю ўнікальную тэму, як у акадэмічным тэатры весці ўласную лінію і ставіць перад сабой звышзадачы — пагаворым з акцёрам і рэжысёрам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Раманам ПАДАЛЯКАМ.

Раман ПАДАЛЯКА:

“Пасля “Радзіва Прудок” ад мяне ізноў чакаюць сенсацыі”

можна было, напрыклад, не даць прэмію Святлане Анікей? Яна ж проста шыкоўная была, у адным спектаклі сыграла столькі бліскучых вобразаў — у нашым тэатры падобнае мала хто робіць.

— На пачатку гэтага года адбылася прэм’ера вашага новага спектакля “Першы” — таксама незвычайнага, эксперыментальнага. І зноў вам удалося захапіць глядачоў за жывое, звярнуўшыся не да іх розуму, а хутчэй да сэрца.

— Пачынаць працу над другім спектаклем было нават больш складана, бо ад мяне ізноў чакалі б сенсацыі. Але я, скажам так, сціснёў зубы і пайшоў далей, бо калі ўжо пачаў, то трэба рухацца. Так што “Першы” для мяне як для рэжысёра ў пэўным сэнсе быў менавіта першым — “Радзіва Прудок” я лічу абсалютна асобнай гісторыяй, як бывае гісторыя каханьня, гісторыя захаплення і натхнення.

У працы над “Першым” мне цікава было зразумець, які першы ўспамін у жыцці ў нас быў, якая ў нас была адпраўная кропка. Хацелася даследаваць тэму дзяцінства, у якім кожны дзень напоўнены падзеямі, што адбываюцца ўпершыню — першыя негатыў і пазітыў, першыя станоўчыя ці адмоўныя эмоцыі. Гэта ж накладвае адбітак на ўсё далейшае жыццё і на тое, якім ты будзеш. Дасягнуць сваёй мэты я вырашыў праз выкарыстанне формы дакументальнага тэатра: гэта значыць, сабраўшы рэальныя гісторыі нашых акцёраў і іншых людзей, якія дасылалі свае расповеды нам на электронную скрыню. Было складана, бо на кожнай рэпетыцыі мог з’явіцца новы тэкст, новы сюжэт, магла змяніцца канцэпцыя, артыс-

ты часам пачыналі плакаць, расказваючы свае ўласныя гісторыі. Мэта была як быццам пражыць адзін умоўны дзень ва ўмоўным дзіцячым садку, у нейкім таёмным пакоі, у які мы заходзім і зноў бачым сябе дзецьмі, і згадваем розныя сітуацыі — і прыемныя, і траўматычныя — з той дзіцячай логікай, з той дзіцячай эмоцыяй. І кожны глядач пачынае думаць пра ўласнае дзяцінства, нешта згадваць і аналізаваць.

— Па ідэі ў вас планавалася спектакль у модным зараз жанры *verbatim* — дакументальнага тэатра, які на беларускай сцэне пакуль вельмі рэдкі. Але па выніку ў вас ізноў атрымалася нешта такое, што складана назваць адным тэрмінам.

— Так, былі заўвагі наконт таго, што я не да канца прытрымліваўся дакументальнага тэатра, у якасці папрока казалі — гэта не *verbatim*! Але ж, шчыра, мяне не так хвалюе дакладная адпаведнасць жанру, як тое, каб спектакль атрымаўся. Сапраўды, ствараючы з Міхаілам Зуем інсцэніроўку, мы не да канца адпавядалі метадалогіі док-тэатра, калі трэба цалкам “зняць” характар чалавека, цалкам захаваць яго асобу. Але слухайце, тут ад самага пачатку было немагчыма адпавядаць — мы ж працуем па-беларуску, а большасць успамінаў былі напісаныя людзьмі па-руску. І ўжо пры перакладзе нам даводзілася мяняць стылістыку і характар чалавека.

— І ў другой пастаноўцы вы не пайшлі па лёгкім, усім зразумелым шляху, ізноў узяліся за нешта адрознае ад таго, што мы прызвычаліся называць “акадэмічным тэатрам”.

— Можна сказаць, што я стаўлю перад сабой задачы, складаныя ад самага пачатку: стварыць спектакль без яўнай інсцэніроўкі — як “Радзіва Прудок”, стварыць увогуле без тэкста, калі няма на што абаперціся драматургічна, — як “Першы”. Я спецыяльна шукаю для сябе праблемы, бо іх рашэнне і пераадоленне якраз і стварае

ідэю “выратаваць свет”, а ў сэнсе, што ў рэжысёра павінна быць мэта нешта данесці да людзей. І павінна быць актуалізацыя ў сённяшні дзень, каб тэма хвалевала сучаснага глядача, нават калі гаворка пра нейкія гістарычныя падзеі. Без усяго гэтага тэатр падаецца мне мёртвым мастацтвам.

— Вы працуеце над трэцім пастаноўкай, і па вашай ужо традыцыі — няма ні п’есы, ні жанру, і нават цяжка ўявіць, у якой форме мы ўбачым вынік.

— З Міхаілам Зуем я са аўтарамі мы думаем над праектам “Колер Беларусі” паводле жырцы і творчасці паэта і мастака Міхала Анемпадывастава, хочам стварыць спектакль-успамін пра гэтага выдатнага творцу. І нам трэба неяк аб’яднаць усё — яго вялікую напаводнаследчую працу з мноствам фатаграфій “Колер Беларусі”, яго

вершы, тэксты песень і ўсё “Народны альбом”, яго лекцыі. Хочам выкарыстаць і ўспаміны пра Міхала — неўзабаве выйдзе цэлая кніга. Гэтая асоба мне падаецца вельмі значнай і знакавай для нашай краіны, таму я стаўлю нават і асветніцкую задачу, хаця вельмі не люблю падобныя словы. Вось усё гэта павінна стаць асновай нашага арт-праекта, а які ён будзе па форме — складана сказаць. Але мы да такога ўжо прызвычаліся, нам падабаецца. (смах)

Зрэшты, фінал спектакля я ўжо ведаю. Засталося прыдумаць усё астатняе.

— Відэавочна, што вам цікава ўвогуле ўсё беларускае, вы

Фота Алены АЛЕШКА

Фота прадстаўлена НАТ імя Я. Купалы

Міхаіл Зуй і Дзмітрый Есяневіч у спектаклі “Радзіва Прудок”.

ўмовы для таго, каб нарадзілася нешта небанальнае. Па ідэі, Малая сцэна менавіта для гэтага і прызначана. Сам я бяруся за тое, што мне цікава, што мяне хвалюе. Часта гляджу ў тэатрах спектаклі і не магу зразумець, чаму абраная тая ці іншая п’еса, што стваральнікі пастаноўкі хочуць ёю сказаць? Ці ёсць у іх увогуле нейкае выказванне? Я бачу, што і мэты такой не ставілася, а людзі проста “робяць спектакль”, каб выканаць план, каб прадаць квіткі ці нешта такое. А мне хочацца выказацца, я хачу, каб у спектаклі была нейкая звышідэя. Не ў тым сэнсе, што

ўключаны ў культурны працэс нашай краіны. Дарчы, і ў жыцці размаўляеце па-беларуску, а гэта робяць далёка не ўсе акцёры, што са сцэны прамаўляюць на роднай мове. Скуль у вас гэта пайшло?

— Як я і казаў пра спектакль “Першы” — усё ідзе з дзяцінства: мой бацька размаўляў па-беларуску. І хаця школа была рускамоўная, потым я пайшоў у Коласаўскі ліцэй, які славіўся сваёй беларускай адукацыяй. Што тычыцца тэатра, то для мяне, можа, трохі і дзіўнавата, калі людзі, якія працуюць на гэтай мове са сцэны, самі ёй дасканалы не валодаюць. Але ж тэатр гэта частка нашага грамадства і ў тэатры як паўсюль, чакаць нечага іншага — утопія. Аднак усё рухаецца, і рухаецца ў лепшы бок. Гады тры-чатыры таму наш мастацкі кіраўнік Мікалай Пінігін першым у гісторыі тэатра пачаў весці рэпетыцыі па-беларуску, і гэта было яго прынцыповым рашэннем.

— Але вас хапае не толькі на тэатр, вы і ў іншых сферах адзначаецеся...

— Сваёй камандай з Міхаілам Зуем і аператарам Ксеніяй Васілеўкінай яшчэ да спектакля “Радзіва Прудок” мы знялі фільм “Ягор”, зараз знялі відэа ад імя Купалаўскага “Мы яшчэ вернемся”. Робім анлайн-праекты, напрыклад, “Чытаць я хацеў” — акцёры чыталі творы беларускай літаратуры. На пачатку сезона я заўважыў праект, які аб’яднаў бы тэатр і літаратуру: каб ва ўмовах сур’ёзнага недахопу добрай сучаснай драматургіі на беларускай мове рэжысёры звярталіся да сучаснай літаратуры. Хацелася б рэалізаваць і праект Лабараторыі для маладых рэжысёраў. Ужо падышлі мы да ідэі экранізацыі “Радзіва Прудок” і думаем, як гэта зрабіць і з другой кнігай Андрэя Горвата “Прэм’ера”.

— Апошняе пытанне: чаму менавіта вам усё гэта трэба, чаму нельга жыць больш проста і спакойна?

— Таму што мне сумна знаходзіцца ў паўсядзёнасці і нікуды не рухацца. Паўтаруся, супакоіцца і спачываць на лаўрах — занадта небяспечна. На жаль, на прыкладзе многіх акцёраў я назіраю сітуацыю, калі людзям ужо мала што цікава. Напрыклад, на тэатральных фестывалях лічаныя акцёры ходзяць на спектаклі, якія да нас прывозяцца з усяго свету, — для мяне гэта нонсэнс. Сапраўды, камусьці хапае прыйсці ў тэатр, зрабіць тое, што яму скажа рэжысёр, і пайсці дахаты. У мяне, мабыць, іншы тэмперамент, я прагну новага. І многіх рэчаў мне проста нават як глядачу не стае — спектакляў, кіно, іншых нейкіх праектаў. І каб яны з’явіліся, каб былі добра зробленымі, даводзіцца рабіць іх самому... Вось так напаводна жартам магу адказаць.

З выставы “Час памяці”. Уладзімір Слабодчыкаў. “Вербная нядзеля”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Рэч у тым, што як вынікае з практыкі, якія б цікавыя артэфакты і дакументы ні прысутнічалі ў экспазіцыі, эмацыйны настрой выставы задаюць усё ж такі творы мастацтва. На тым жа “Алфавіце вайны” ролю эмацыйнага камертона адгравае відэамае палатна Андрэя Дубіліна “Выратуй і захавай” — адзіны ў экспазіцыі твор выяўленчага мастацтва. Так што “Час памяці”, маючы статус самастойнага, самадзятковага праекта вельмі пасуе і згладанаму “Алфавіту...” Жывапіс, графіка і скульптура “Часу памяці” — гэта частка збору з фондаў колішняга Музея сучаснага выяўленчага мастацтва, які быў

Адказы без пытанняў

Да святкавання 75-й гадавіны Вялікай Перамогі прычыніліся многія, кожны ў меру сваіх магчымасцяў: усе культурніцкія сілы, усе творчыя цэхі краіны. У прыватнасці, у сталіцы мастацкія ці мастацка-публіцыстычныя экспазіцыі з нагоды свята прайшлі ва ўсіх найбольш значных выставачных залах. Не застаўся ў баку і Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў. Зараз там праходзяць дзве выставы. Пра адну з іх — “Алфавіт вайны”, што адкрылася акурат у Дзень Перамогі і займае асноўныя плошчы пляцоўкі на Някрасава, наша газета ўжо пісала. Другая — “Час памяці”, прыняла гледачоў пазней, але усё адно ўспрымаецца як частка адзінай экспазіцыйнай прасторы.

Фрагменты экспазіцыі выставы “Алфавіт вайны”.

папярэднікам НЦСМ. Аўтары твораў — асобы вядомыя. Графікі Арлен Кашкурэвіч, Людвіг Асечкі, Васіль Шаранговіч, Уладзімір Вішнеўскі, Сяргей Волкаў, скульптар Уладзімір Слабодчыкаў, жывапісцы Ягор Батальёнак, Уладзімір Гардзюнак, Валянін Савіцкі, Яўген Ціхановіч. Іх лёсы альбо абіралены вайной, альбо яны дзеці пераможцаў, і значыць вайна для іх чынны сямейнай хронікі. Так што ў творах экспазіцыі ўвасоблены ці непас-

рэзныя ўражанні ад падзей Вялікай Айчыннай, ці асэнсаванне іх з адносна блізкай часовай адлегласці. Нельга абмінуць і тую акалічнасць, што на мастацкай ды іншай творчасці канкрэтнай асобы абавязкова сказваюцца эстэтычныя стэрэатыпы, што дамінуюць у грамадстве. Праз гэта выстава яшчэ і аплостраванне працэсу эвалюцыі нашага мастацтва ад сталага сапраўдзіма да метафарычнага стылю пачатку 2000-х.

Сённяшняя творчая моладзь, маючы іншы сацыяльны і асабісты досвед, і вайну тую бачыць інакш. Гэта вынікае, у прыватнасці, з экспазіцыі “Алфавіт вайны”. У моладзі менш эмоцый, больш разваг. Вайна для іх тэма свайго роду псіхалагічных экзерсісаў. Прычым, гэтыя рэчы, што для загінуўшых вышэй пакаленняў былі далезнасцю, якую і абмяркоўваць не варта, сённяшняя моладзь асэнсвае з пазіцыі інтэлектуаль-

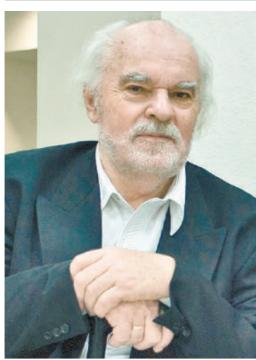
на, але прысутнічае нейкая недагаворанасць адносна часу, што вайне папярэднічаў... Гэта кішпату таго, як галоўны персанаж фільма “Уся каралеўская раць” на сентэнцыю “Цудоўнае ў нас было мінулае!” адказвае: “Ты ж не наважеш цудоўным наша сёння, а яно, між іншым, наўпрост выйшла з таго мінулага”. Калі ж гаворка ідзе пра алфавіт, у далезным выпадку пра алфавіт вайны, дык скажышы “А”, трэба гаварыць і

“Б”, і так далей да апошняй літары. Гэта значыць, што назваўшы вынікі сусветнай трагедыі і іх аддаленыя наступствы, у тым ліку і на канкрэтных лесеах, трэба і прычыны знайсці, і інакш кажучы, зацьп самому сабе і грамадству, да якой звяртаешся, тыя самыя “нужныя вопросы”. Як судзіцца нацыянальнай інтэрэсу і агульначалавечую мараль, цыннізм палітыкаў і пакуты народаў? Зрэшты, апошняя сусветная вайна, што агнявым колам пракацілася па нашай зямлі — гэта цывілізацыйная з’ява і глабальная правая нязменнасці чалавечай прыроды ці нешта іншае?

Прадмовой да аднаго з раздзелаў выставы з’яўляецца згадка пра тое, што самым частым пытаннем, якое ў першыя месяцы вайны чулі на допытах палонных немцаў, было: “Чаму нямецкія рабочыя і сяляне ваююць супраць рабоча-сялянскай дзяржавы — Савецкага Саюза?” А далей ідуць архіўныя звычкі немцаў пабыту перадаванай пары і тых самых “рабочых і сялян” — насамрэч заваляных жыццём і адданых сваёй дзяржаве бюргераў, якіх мы, іх саміх не спытаўшы, запісалі сабе ў браты па класе. Амбітныя ілюзіі адносна нас мела і кіраўніцтва Рэйха. Маўляў, яны толькі грукнуць дзвяр’ямі, і наш дом разваліцца... Ім у страшным сне не мог прымроіцца Чырвоны сцяг над руінамі Рэйхстага! Гэты сегмент выставы я лічу вельмі ўдалым.

Выстава зроблена якасна. Шмат каму яна прыйдзецца даспадобы. Я ж ад экспазіцыі з прэтэнцыёзнай назвай “Алфавіт вайны” чакаў большага. Алфавіт каштоўны не сам па сабе, а тым, што з яго складаюцца словы, са слоў — сказы, са сказаў — тэксты... К

Страта

Вядомыя словы Марселя Пруста, прамоўленыя ім пра памерлага чалавека. Іх можна аднесці і да Уладзіміра: “Нават пасля смерці ён працягвае свяціць нам, як тыя згаснуўшы зоркі, чыё святло ўсё яшчэ даходзіць да нас”. Аднак усё гэта згаліны астраноміі, навукі, што рвецца ад Зямлі ў Космас. Уладзімір Самойлавіч жа спрабаваў рапашаць нашы зямныя праблемы, у першую чаргу, звязаныя з нацыянальным адраджэннем роднай Беларусі, і ў тым ён быў чала-

Працуючы менавікам дырэктарам музвучылішча па выхаваўчай рабоце, Сяргей Вальковіч з вялікім энтузіязмам імкнуўся зрабіць жыццё моладзі цікавым, яркім, плённым. І яму гэта ўдалася, бо заўжды знаходзіў спыжынку да сэрца сваіх выхаванцаў. А таго святла, якім іскрылася яго шчодрае сэрца, хапала, каб асвятліць шлях у вялікае жыццё, падарыць надзею, захапіць прагай падарожжаў і адкрыццяў. Зорныя вандроўкі па роднаму краю, канцэрты ў вясковых клубах, школах, дамах культуры, футбольныя матчы, лыжныя пераходы, праца на калгасных палетках — усё гэта неад’емная частка

АКТ 3. У АБДЫМКАХ МЕЛЬПАМЕНЫ

Адкрыццё прафесійнага тэатра ў Маладзечне стала з’явай рэспубліканскага маштаба. Пэўны час яго неафіцыйна называлі трэцім нацыянальным за вернасць беларускай мове. І, па-лічы расіі, не помню, каб мова была перашкодай у продажы білетаў. А прэмі’еры заўжды праходзілі з аншлагам. Месца ў 11 раздз, замацава-

нае за мной, як журналістам, поціскам рукі з дырэктарам, заўжды было занятае больш ганаровым госцем. Трэба сказаць, тады раённыя кіраўнікі мелі за гонар наведваць мясцовы тэатр.

Афіцыйнае рашэнне аб адкрыцці абласнога драмтэатра было прынята ў 1991 годзе, але ўрачыстае адкрыццё МАДТ адбылося толькі напачатку 1993 года спектаклем “Зямля” паводле паэмы Якуба Коласа ў пастаноўцы яго першага мастацкага кіраўніка заслужанага работніка культуры РБ Мікалая Мацкевіча. Чым быў напэўнены амыл двухгалова прамежак часу, сёння памятаюць нямногія. Як і мала хто ведае, якіх духоўных сіл, маральных выпрабаванняў і бяссонных начэй каштавала ўсё гэта дырэктару тэатра.

Для Сяргея Вальковіча тэатр у шырокім сэнсе слова не быў марай і любоўю ўсяго жыцця. Гэта пазней, калі ў яго было ўкладзена неверагодна шмат душы і здароўя, ён стаў як любімае дзіця, выпактаванне і выпеставанае. А напачатку, я тап мяркую, прыняцце прапановы ўпраўлення культуры на дырэктарскую пасаду

новастворанага тэатра было ў пэўнай меры авантурай. Вядома ж, ён меў вопыт кіраванай працы, але крыху ў іншай галіне. Тут новаму дырэктару давалося ўнікнуць у спецыфіку работы, якая тычылася не толькі вытворчых і арганізацыйных праблем, але і творчых, спецыфічных для тэатра. Былі пэўныя напрацоўкі папярэдні існаваўшага пры Маладзечанскім раённым Доме культуры аматарскага Народнага тэатра. Толькі для прафесійнага ўзроўню па ўсім параметрах народны не дацягваў. Таму, паралельна з завяршэннем рэканструкцыі старога будынка, дзе раней базіраваўся РДК, (а пабудаваны ён быў яшчэ “за польскім часам” як афіцэрскае казіно), Сяргей Барысавіч вырашаў кадравыя пытанні, шукаў акцёрў для тэатру і шырокаму сэнсе слова не быў марай і любоўю ўсяго жыцця.

Для Сяргея Вальковіча тэатр у шырокім сэнсе слова не быў марай і любоўю ўсяго жыцця. Гэта пазней, калі ў яго было ўкладзена неверагодна шмат душы і здароўя, ён стаў як любімае дзіця, выпактаванне і выпеставанае. А напачатку, я тап мяркую, прыняцце прапановы ўпраўлення культуры на дырэктарскую пасаду

новастворанага тэатра было ў пэўнай меры авантурай. Вядома ж, ён меў вопыт кіраванай працы, але крыху ў іншай галіне. Тут новаму дырэктару давалося ўнікнуць у спецыфіку работы, якая тычылася не толькі вытворчых і арганізацыйных праблем, але і творчых, спецыфічных для тэатра. Былі пэўныя напрацоўкі папярэдні існаваўшага пры Маладзечанскім раённым Доме культуры аматарскага Народнага тэатра. Толькі для прафесійнага ўзроўню па ўсім параметрах народны не дацягваў. Таму, паралельна з завяршэннем рэканструкцыі старога будынка, дзе раней базіраваўся РДК, (а пабудаваны ён быў яшчэ “за польскім часам” як афіцэрскае казіно), Сяргей Барысавіч вырашаў кадравыя пытанні, шукаў акцёрў для тэатру і шырокаму сэнсе слова не быў марай і любоўю ўсяго жыцця.

Прадстаўнікі тагачаснага дырэктарскага корпусу запамнілі Вальковіча як вельмі настойлівага, харызматычнага, эмацыянальнага, вынаходлівага і ўпартага ў дасягненні пастаўленай мэты чалавека.

Як сапраўдны беларус, строга прытрымліваўся Сяргей Вальковіч сваёй жыццёвай устаноўцы: увесь рэпертуар ішоў выключна па-беларуску. Гэта была яго грамадзянская пазіцыя. Ці не таму супрацоўнічалі з тэатрам, спрыяючы яго добрай рэпутацыі, вядучы драматург Беларусі Аляксей Дударэў, народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч, заслужаная артыстка Беларусі Веры Кавалерава, кампазітар Алег Залётнеў і многія іншыя аўтарытэтычныя творцы тэатральнага мастацтва.

А чаго варта было прывядзенне рэспубліканскага фестывалю майстроў тэатральнага мастацтва “Маладзечанская сакавіца”? Дарэчы, ладзіўся і міжнародны фестываль монаспектакляў “Я”. Тэатр стаў не проста культурным цэнтрам, а, як пісала тэатральны крытык Таццяна Арлова, “У наш няпросты час ён

фарміруе духоўны клімат любімага горада і па-свойму ўплывае на час і грамадства”. Пашыраўся рэпертуар і кола аўтараў, плённа заўважлівы маладзечанцы аб сабе на сталічных сцэнах і нават атрымалі прэзідэнцкі грант на гука-светлабастэляванне. Стварыўшы добрую гастрольную праграму, артысты МАДТ радалі сваёй творчасцю жыхароў іншых рэгіёнаў нашай краіны. За ўсімі новымі перамогамі і дасягненнямі сціпла стаў чалавек, які не лічыў сябе ні геніем, ні “зоркай”, а проста выкаваў сваю работу — службу мастацтва. І толькі адзінкі бачылі, што ўсё часцей яго рука заставяе ў раёне сэрца...

Акцёр і рэжысёр Алег Чэчэнь згадвае ў сваім артыкуле для выдання “Жыццё без межаў” (Нясвіж, 2014 г.): “Не ўсё было гладка і яскрава ў яго напружаным тэатральным і гаспадарчым кіраўніцтве, але засталася шчырае разуменне, што побач з намі быў дбайны, нязручлівы і нястомны гаспадар, для якога тэатр быў родным домам, бясконцым клопатам”. Ала СТРАШЫНСКАЯ

“Feci, quod potui, faciant meliora potentes” (лат.) (“Я зрабіў усё, што змог, што можна няхай зробіць лепш”).

Сёлета ўвосень Мінскі абласны драматычны тэатр, што знаходзіцца ў Маладзечне, распачне свой 30-ты тэатральны сезон. Гэта падзея ў біяграфіі тэатра суседнічае з яшчэ адной юбілейнай датай — 6 верасня мог бы адзначыць сваё 80-годдзе Сяргей Барысавіч Вальковіч, які амаль 15 гадоў быў дырэктарам МАДТ і фактычным яго стваральнікам. У 1992 годзе ён стаў кіраўніком новай установы культуры і прыняў на свае плечы ўвесь цяжар і ўсе праблемы перыяду станаўлення. А яно, як вядома, прыпадала на не самы спрыяльны перыяд гісторыі Беларусі. Толькі сапраўдны фанат Мельпамены мог рашыцца на такое.

Кожны раз, калі сэрца давала збоі і ўрачы літаральна выцігвалі яго з небяшчы, Сяргей Вальковіч, ачунаўшы, пісаў чарговы ліст да сваёй каханай жонкі Тамары. “Мой мілы, любімы чалавек! Калі ты чытаеш гэтыя радкі, значыць мяне ўжо няма...” Пяць пісьмаў ён пераў, шостае мя бы чытае з Тамарай Вікенцьеўнай на яе ўтульнай маленькай кухні маладзечанскай кватэры. І Сяргей Барысавіч, якога я ведала з дзяцінства, паўстае перада мной зусім іншым, фактычна разбураючы папярэдні вобраз, створа-

Жыццё ў тры акты

валы пах сенакоса, улілася сёння ў сталічны мегаполіс новым мікрараёнам. Але ў падножжы сучасных хмарачосаў яшчэ туляцца тамсям прыватныя сядзібы ў зашэні яблыневых садоў. Існуе яшчэ сямейнае гняздо Вальковічаў. На відэа 40-гадовай даўніны захаваліся і спевы гаспадары Барыса Вальковіча, зафіксаваныя аматарскай відэа-камерай. Ах, як хораша спяваў звычайны шафёр, ветэран Вялікай Айчыннай вайны! Іншы раз падпявала яму жонка — настаўніца мясцовай школы. З цягам часу ўліліся ў сямейны ансамбль галасы сына і дачкі. Дзеці закончылі музычную школу. Калі прыйшоў час выбіраць прафесію, сын Сяргей паступіў у Маладзечанскае музычнае вучылішча. Ад гэтай пары Маладзечна стала яго горадам і радзімай для яго дзяцей.

Праўда, пасля першага курсу давалося студэнту апрацуць форму вайскоўца і два гады спраўна слу-

жыць Айчыне. Па ішчасліваму збегу абставін службу Сяргей Вальковіч праходзіў у Мачулішчах, адкуль на праекты, праз палі-лугі, да роднай Сяніцы было рукой падаць. Іншы раз юнак збочваў, шыбуючы ў зваленне. Таму што да вёскі Шчомясліца, дзе жыла яго дзіцячына Тамара, вяселюха і п’явуння, было яшчэ бліжэй. Пасля армейскай службы ў Маладзечна яны прыехалі разам. Пакуль муж заканчваў вучобу ў Ленінградскім інстытуце культуры, Тамара працавала на швейнай фабрыцы “Камсамолка”. Затым прыйшоў яе час вучыцца на харавым аддзяленні музвучылішча без адрыў ад выхавання дзяў дзяцей.

АКТ 2. ЗОРНЫЯ ПАХОДЫ

Трыццаць гадоў плённай працы аддаў Сяргей Вальковіч Маладзечанскаму музычнаму вучылішчу, якое цяпер вядома як музычны

Сяргей Вальковіч з жонкай Тамарай.

каледж імя Агінскага. Не адно пакаленне выпускнікоў гэтай установы памятае яго не толькі як выкладчыка, а больш як ініцыятара, натхняльніка і арганізатара шматлікіх імпрэў, цікавых змястоўных мерапрыемстваў, гучных праектаў. Мне пашчасціла іграць у дзіцячым аркестры народных інструментаў, які быў створаны Сяргеем Барысавічам, і ў якім мы, вучні музычнай школы пры Маладзечанскім музвучылішчы, асвойвалі азы сумеснай

працы і дыржорскай мануальнай тэхнікі. Ці не на рэпетыцыях нашага аркестра ўпершыню адчула я той неверагодны стан душы, калі сціплы голас твайго інструмента ўзмацняецца, зліваючыся з іншымі. І гэта было дзівосным адкрыццём для жывяч не толькі ў музыцы. Быў адкрыццём і сам наш кіраўнік, жыццёлюбывы чалавек з неверагодным пачуццём гумару, добразычлівай усемкай, іскрынкам хітрынкім і светлым прыжмураных вачах.

Спецыяліст мабільнай установы Шчучынскай раённай бібліятэкі імя Цёткі Ірына Яцкевіч уела мяне ўшчэнт, можна сказаць, па вышэйшым разрадзе “ўкантрапупіла”. Напісала ў лісце, што “правяла для жыхароў аграгарадка Руткевічы сторытэлінг”. Прачытаў я апошнія слова і зразумеў, што яшчэ вучыцца мне ды вучыцца. Прыйшлося сітуацыю заугліць. Ніколі цяпер не забудуся, што сторытэлінг — гэта інфармацыя, якую неабходна падаваць у форме цікавай гісторыі, прыпавесці, байкі ці показкі. Так тая інфармацыя запамінаецца хутчэй... Ірына Івануна, вазьміце мяне на курсы падвышкі кваліфікацыі. Урэшце і работнікі культуры, і журналісты творчасцю займаюцца.

Яўген ПАГІН

Вось такі нескладаны сторытэлінг

У наступны раз шановная Ірына Яцкевіч нам напіша якую форму гутаркі яна выбрала для сустрэчы з жыхарамі Руткевічаў, каб надоўга запомнілі яны пра экалагічныя веды ды разнастайнасць мясцовага жывёльнага і расліннага свету... Да слова, менавіта на Шчучыншчыне можна замовіць сабе дастаўку кніг з бібліятэкі імя Цёткі. Для людзей, якія з пандэміяй у нацягнутых адносінах, вельмі зручна.

Брэнд — гэта знак якасці. Вось толькі трэба, каб вынік творчага праекта застаўся ў памяці і меў бы годны працяг у сваёй станоўчай трансфармацыі. У якасці прыкладу зноў назаву Шчучынскі раён. Вось што напісала бібліятэкар дзіцячай бібліятэкі Ганна Карповіч: “З першага дня лета пачала працаваць адкрытая чытальня зала “Часопісны скверык”. Поруч з выставай энцыклапедыі адкрылася і музейная экспазіцыя “Лялькі ў лютэрку часу”. Так, многія райцэнтраўскія паркі летам прапануюць гараджанам чытальныя залы пад адкрытым небам з захаваннем усіх медыцынскіх патрабаванняў. Многія, але далёка не ўсе. Да брэнда, урэшце, яшчэ дарасці трэба.

Падумаў і прыйшоў да высновы, што для таго, каб ці не да кожнага вашага ліста падводку зрабіць, я таксама спрабую заняцца сторытэлінгам. І выкарыстоўваю для гэтага збоўшага нейкія цікавыя гісторыікі з асабістага жыцця.

А сёння хачу пагаварыць з вашай дапамогай пра тое, наколькі мы шчырыя ў творчых памкненнях. Распавяду з асабістай журналісцкай практыкі. Пачынаў я свой “пісучы” шлях за савецкім часам, калі газетны радок каштаваў капейку. Вось пэўныя калегі і гналі радкі. Адсюль — вялізныя тэксты, набрынялыя пустаслоўнай вадой. Змагацца з такімі “радкагонамі” было вельмі цяжка. Дык яшчэ юнаком засвоіў, што якаснага выніку дасягнуць немагчыма, калі ў працэсе творчасці кожны свой радок, кожную ноту ці фарбу ацэньваеш рублём. Творчасць — доля ідэалістаў-летуценнікаў. А такіх у сферы нашай культуры — мора неабсяжнае.

ма займаюцца пытаннямі культуры. Многія з індывідуалаў былі вырашчаны менавіта ў палацы. Пра гэта паведамляе нам загадчык дзіцячага аддзела Палаца культуры горада Ліды Лаліта Кумпель. Да прыкладу, сумеснымі намаганнямі ладзілася анлайн-свята гарадскога танца, якое з’яўляецца складнікам магутнага летняга фестывальнага руху субкультур “Маладзёжная хваля”. А пра сямейную

фестываль-конкурс усходняга танца “Ільнара”. Упершыню за 13 гадоў існавання праекта сёлета ён быў рэалізаваны ў анлайн-рэжыме. Браў у ім удзел і гурток усходняга танца “Асель” Смаргонскага раённага Цэнтра культуры... Згадаў, што выбітны знаўца нашай каранёвай культуры Яўген Сахута не ў захапленні ні ад арыгамі, ні ад усходніх танцаў. Маўляў, са сваім бы скарбам разабрацца. Не буду разва-

шым гітарным акордзе пазнаеш, што будзе спяваць Уладзімір Мулявін. І нярэдка такім знакам становіцца прозвішча творцы: Міхаіл Пташук, Генадзь Гарбук, Зоя Літвінава — гэта заўсёдна і непарушная гарантыя высокага мастацкага ўздыму. Іх шчаслівы творчы лёс надае і нам крышку шчасця саўдзелу і дакранання да вялікай таямніцы чужоўнага самавыўлення... Ганчары з Хоцімска і Лагойска ста-

на гэтым пакручастым, але шчаслівым шляху.

Людміла Верас з Ашмян паведамляе, што да дзятвы на галоўную вуліцу горада выйшлі роставыя лялькі з мясцовага раённага Цэнтра культуры. Сведкі сцвярджаюць, што іхняе карнавальнае шэсце было падобным на нечаканы прыезд шапіто. Калі дзіцячыя вочы напаўняюцца шчасцем, работнікі культуры ядуць свой хлеб недарэмна.

2

На здымках:
1 Сторытэлінг у аграгарадку Руткевічы.
2 Удзельнікі патрыятычнай акцыі на Дубровеншчыне.
3 Роставыя лялькі на вуліцах Ашмян.
4 — 6 “Часопісны скверык” у шчучынскім парку.

3

5

4

6

Хапае такіх энтузіястаў у Палацы культуры горада Ліды. Вельмі паважаю кіраўніка гэтай зноймай установы Ірыну Тур. За тое, да прыкладу, што яна не баіцца сцвярджаць, што яе падначаленыя лічаць не столькі грошы на асабістым рахунку, колькі на рахунку мясцовай культуры. Па словах Ірыны Эдуардаўны, за мінулы год палац зарабіў больш за 200 пазабюджэтных мільёнаў на старыя грошы. Тут нават за штогадовыя справаздачныя канцэрты публіку прывучылі плаціць. Наколькі ведаю, у іншых раёнах такія мерапрыемствы — бясплатныя, а вось у артыстычнай Лідзе — не. Між тым, якасны тавар лёгка прадаецца. Час і ў прасторы рэгіянальнай культуры за своіх гэтую нескладаную ісціну... А знак творчай якасці я прысвоіў бы гэтай установе культуры за шчыльнае супрацоўніцтва з індывідуальнымі прадпрыемальнікамі і прыватнымі арганізацыямі, якія такса-

акцыю “Тата-фэст” мы ў свой час пісалі...

З Ханевіцкага сельскага клуба Свіслацкага раёна прыйшла цікавая навіна. 3 чэрвеня тут быў адзначаны сусветны Дзень ровара. Работнікі культуры разам з ахвотнымі скіраваліся ў вандроўку. І маляўнічыя месцы наведвалі, і вяслую фотасесію арганізавалі. Мая б воля, я б ровар зрабіў адным з сімвалаў маладзёжнай Беларусі. Дый не толькі маладзёжнай...

У мінулым месяцы ў Мінску прайшоў міжнародны

жашч на гэты конт. Галоўным падаецца тое, што па выніках агляду відэазапісаў танцоркам са Смаргоншчыны былі прысуджаны першыя месцы. А кіраўнік харэаграфічнага гуртка Любоў Башлыкова атрымала званне трэнера Беларускай лігі танца. Пераможцаў, як вядома, вітаюць.

Знак творчай якасці... Ён прысутнічае, калі па пер-

вяць на сваіх вырабах асабістае кляймо, прывучаюць да такой персаніфікацыі і маленькіх вучняў. Твор толькі тады становіцца творам, калі ён аўтарскі. А аўтар толькі тады адважваецца на асабістае кляймо, калі не баіцца за шчаслівы лёс сваёй работы. Андрэй Макарэвіч, які не толькі “машыніст”, але і архітэктар ды мастак, аднойчы напісаў, што не варта пытацца што мастак піша на палатне, галоўнае, як ён гэта робіць, бо ён заўжды піша *настрой*. Мы з вамі таксама імкнемся стварыць настрой. Дай нам Бог

Намеснік дырэктара Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Андрэй Струнчанка даслаў дзве навіны. Першая — пра вынікі абласнога дыстанцыйнага конкурсу чыгальнікаў і на лепшую літаратурна-музычную кампазіцыю “Мы памятаем!” “Лепшымі чытальнікамі прызнаны артысты з Докшыц — Ксенія Люшчына і Валерыя Шышла, — распавядае аўтар, — а лепшай літаратурна-музычнай кампазіцыяй — выступленне народнай гасціўні “Крыніца” Шумлінскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы”.

Другая інфармацыя — пра абласную акцыю з удзелам аўтаклубаў. Па словах Андрэя Струнчанкі, мерапрыемствы ў межах акцыі прайшлі ў 14 раёнах Віцебшчыны. Старт быў на Дубровеншчыне, фінал адбудзецца ў ліпені. “К” даўно пісала пра неабходнасць такіх мерапрыемстваў у маштабах краіны. Дзякуй метадыстам Віцебскай вобласці, што яны рашыліся падвысіць аўтарытэт мабільных устаноў культуры, без якіх сённяшняе якаснае культурнае абслугоўванне нашых вёсак — немагчымае.

У наступным лісце вядзецца гаворка пра захаванне 27 гісторыка-культурных каштоўнасцяў на тэрыторыі Зэльвенскага раёна, якія ўваходзяць у адпаведны Дзяржаўны спіс Рэспублікі Беларусь. Пазалішне казаць, што кожны такі аб’ект можа і павінен стаць брэндавым. Да прыкладу, чатыры архітэктурныя перліны ўвайшлі ў з’ялены маршрут “Зэльвенскі Дыярыўш”. Адна **Сынкавіцкая** царква-крэпасць чаго варта! Але стан названых каштоўнасцяў, у тым ліку археалагічных, добраўпарадкаванне прылеглых тэрыторый і арганізацыя ахоўных зон — здавён уваходзяць у лік праблемных пытанняў.

За якасць трэба змагацца. Урэшце, нам калісьці перадалі багацейшую спадчыну, і калі мы яе для нашчадкаў не захаваем, яны нам проста не даруюць. Вось такі нескладаны сторытэлінг.

Стварайце цікавае і пішыце пра яго.

Сустрэнемся праз тыдзень.

Валянціна Валчкова.

Магілёўшчына: стратэгія актыўнасці

Дамы
рамёстваў
у вобласці
не прастойваюць
і зараз

Заўсёды з захапленнем ставіўся да людзей, якія ўмеюць вырабляць нешта прыгожае, незвычайнае, надзейнае, патрэбнае сваімі рукамі. Асабіста мне Гасподзь не даў такіх жа ўмелых верхніх канечнасцяў: не, ручкі напільнікаў на ўроках працы ў школе ў мяне выходзілі нядрэнна, але далей справа чамусьці застапарылася. У нашы дні, бываючы ў населеных пунктах, дзе дзейнічаюць дамы рамёстваў, я абавязкова імкнуся ў іх зазірнуць — ды хоць бы з-за таго, каб светла пазаздросціць майстэрству тых, хто там працуе. Сённяшні аповед “К” — аб дзейнасці дамоў, цэнтраў рамёстваў і майстроў Магілёўшчыны: нягледзячы на каранавірус яны многае паспелі ў гэтым годзе ажыццявіць “ужывую”. І многае, спадзяюся, яшчэ ажыццявяць, выйшаўшы з анлайн-рэжыму. А даведнікам для вас разам са мной стане Валянціна Валчкова — начальнік аддзела інфармацыйна-аналітычнай і рэпертуарна-выдавецкай работы Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы.

Алег КЛІМАЎ

БОЛЬШ НОВЫХ ПРАЕКТАЎ

У дамы і цэнтры рамёстваў закладзена місія асобная — адрэагентаваць, захаванне і перамяненне мясцовых традыцый народных мастацкіх рамёстваў і іх папулярнасці, развіццё сучасных відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, падтрымка майстроў. Гэтая місія патрабуе і асобных стратэгий — асабістую актыўнасць і навуковы падыход да працы, уключэнне ў дзейнасць устаноў майстроў рэгіёна.

У Магілёўскай вобласці функцыянуюць 17 дамоў і цэнтраў рамёстваў, з якіх 6 размешчаны ў сельскай мясцовасці, і Быхаўскі Цэнтр культуры, народнай творчасці і рамёстваў. Апошні на сённяшні дзень дом рамёстваў — Славенскі — быў адкрыты ў 2017-м годзе ў Шклоўскім раёне.

Аб паспяховасці рэалізацыі стратэгий падобных устаноў культуры Магілёўшчыны гавораць, напрыклад, наступныя вынікі: пяць рамесных тэхналогій Магілёўшчыны занесены ў Дзяржаўны спіс аб’ектаў гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь. У прыватнасці — выраб унікальных беларускіх драўляных музычных інструментаў майстрам Круглянскага раёна Аляксандра Харкевічам; майстэрства дрыбінскіх шапалаў, якія валодаюць рэдкай тэхналогіяй стварэння прадметаў з воўны; пляценне лапцяў майстрамі Дрыбінскага раёна; традыцыйная тэхналогія для ганчарных вырабаў майстрамі Бабруйскага раёна пад кіраўніцтвам народнага майстра Беларусі Юрыя Боўды; традыцыйны збор саламяных “павукоў” у Быхаўскім раёне.

Дзякуючы намаганням спецыялістаў у вобласці захаваліся і адроджаны такія віды рамёстваў як шапавальства, дрэваапрацоўка, ткацтва, выцінанка, бондарства, кераміка і ганчарства, саломалаза- і карункапляценне. Да прыкладу, домам рамёства аграгарадка Кароўчына развіваецца 14 відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, дзесяць з якіх адносяцца да народных мастацкіх рамёстваў. Мсціслаўскі дом рамёстваў у мінулым годзе ўвёў два новыя накірункі дзейнасці — разьба па дрэве і кавальская справа, адкрылі пры ДР і сваю кузню. У Краснапольскім раённым доме рамёстваў стварылі ганчарню, а дырэктар Глушка РДР Сафія Меснік адрадыла тэхніку вырабу дыванаў, аздобленых саломкай.

Штогод раённымі дамамі і цэнтрамі рамёстваў праводзіцца больш за 2400 культурных мерапрыемстваў, у тым ліку звыш 1300 выстаў, сярод якіх і за сотню персанальных. Ладзяцца па 600 майстар-класаў, а таксама дзясяткі этнаграфічных экспедыцый.

— Практычна ў кожным рэгіёне вобласці створаны свае культурныя праекты, якія накіраваны на папулярнасць народных мастацкіх рамёстваў, сучасных відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, многія з іх сталі сапраўднымі культурнымі брэндамі Магілёўшчыны, — расказвае Валянціна Валчкова. — Гэта і рэгіянальнае свята-конкурс “Свята лялькі” ў Круглянскім раёне; і рэгіянальны фестываль народнай творчасці, народных промыслаў і рамёстваў “Дрыбінскія таржкі”; і міжрэгіянальны фестываль-конкурс народнай творчасці “Крычаўскі канёк”; і конкурс дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і рамёстваў “Жывое дрэва рамяства” ў Краснапольскім раёне; і раённы фестываль народнай творчасці і рамёстваў “Глушанскі хутарок” ды іншыя. Кожны год у рамках рэспубліканскага свята “Купалле” (“Александрыя збірае сяброў”) праходзіць маштабная міжнародная выстава-кірмаш “Александрыйскі кірмаш”. У 2019-м годзе ўстановамі былі рэалізаваны новыя творчыя праекты: конкурс па стварэнні фігур з балотнай сыравіны “Духі болот” у Клічаўскім раёне; рэгіянальны фестываль народных промыслаў і рамёстваў “Рамесная майстэрня” ў Краснапольскім раёне; фестываль-кірмаш народных рамёстваў “Асіпоўшчына рамесная”.

Неад’емнай часткай дзейнасці дамоў і цэнтраў рамёстваў сталі пленэры — як эфектыўная форма павышэння ўзроўню майстроў і спецыялістаў устаноў. Сярод іх міжнародныя: мастацкі пленэр самадзейных мастакоў, скульптараў “Крыніцы натхнення” ў Мсціславе, пленэры майстроў па кераміцы ў пасёлку Глушка на Бабруйшчыне і па саломалляценню ў Чэрыкаўскім раёне ды іншыя.

З мэтай стварэння ўмоў для перамянення традыцый і тэхналогій народных мастацкіх рамёстваў пры раённых ДР і ЦР дзейнічаюць звыш 100 клубных фарміраванняў, з іх 55 — для дзяцей і падлеткаў, а восем фарміраванняў маюць найменні “ўзорны” і “народны”. У кожным рэгіёне створаны банкі дадзеных майстроў, у абласны банк уваходзіць больш за 400 персаналій, з якіх 21 майстар мае статус “народны”, 103 — з’яўляюцца членамі Беларускага саюза майстроў народнай творчасці. Пры ўстановах функцыянуюць шэсць аматарскіх аб’яднанняў майстроў — у Бабруйскім, Касцюковіцкім, Слаўгарадскім, Клічаўскім, Мсціслаўскім і

Сафія Меснік адрадыла тэхніку вырабу дыванаў.

Мсціслаў: на занятках у інклюзіўнай студыі.

Мсціслаўскі каваль Сяргей Кудзіка перадае сакрэты майстэрства.

Горацкім раёнах. Для рэалізацыі вырабаў пры дамах і цэнтрах арганізавана праца пяці салонаў-крам, трох сувенірных лавак, а яшчэ тры дзейнічаюць пры раённых музеях.

КУДЫ Ж БЕЗ ЯГО І ІХ?

Асэнсоўваючы атрыманую інфармацыю, я ледзь не забыўся на самае сёння надзейнае ў свеце, але Валянціна Іванаўна аб тым загаварыла:

— Сітуацыя з пандэміяй, канешне, унесла свае карэктывы. Калі першыя два месяцы вялася паўнаважасная праца — усімі ўстановамі праводзіліся тэматычныя майстар-класы, культурныя імпрэзы, прымеркаваныя да народных святаў, этнаграфічна-экспедыцыйная дзейнасць выязднага характару, — то ў сакавіку ды красавіку мы вымушаны былі шукаць іншыя формы работы. Яна была больш сканцэнтравана на ўнутраную дзейнасць, ажыццяўленне віртуальных мерапрыемстваў: персанальныя або

анлайн-майстар-класы, камерныя сустрэчы з умельцамі, выставы ў вокнах устаноў. Таксама новымі вырабамі папаўняліся іх выставачныя фонды, вырабляліся малыя архітэктурныя формы для афармлення ўстаноў, па сацыяльнаму заказу...

І ўсё ж за першы квартал “ужывую” было зроблена нямала! Так, гаворачы аб планавых семінарах-практыках, спадарыня Валчкова вылучыла семінар роспісу па дрэве “Беларускія матывы” для вучняў агульнаадукацыйных школ у Глушкім РДР, серыю семінараў і майстар-класаў для студэнтаў Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі, вучняў Горацкага педкаледжа. Круглянскі РДР правёў сустрэчу майстроў раёна ў межах цыкла “За чашкой чая”. Са студзеня па красавік у Кароўчынскім ДР Дрыбінскага раёна праішло сем экскурсій па яго выставачнай зале. А ў выставачнай зале Мсціслаўскага РДР адбылася выстава жывапісу “Праз стагоддзі да сучаснасці” выкладчыкаў і

студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. У студзені на базе гэтага дома рамёстваў пачала сваю дзейнасць інклюзіўная студыя выяўленчага мастацтва “Радуга надзеі”. Спецыялісты Свяцілавіцкага ДР Бялыніцкага раёна вырабілі некалькі калекцый пальчыкавых лялек для батлейкі. А іх калегі з Асіповіцкага раённага Цэнтра народных рамёстваў і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва правялі індывідуальную падрыхтоўку прадстаўнікоў клубных фарміраванняў для ўдзелу ў міжнародным дыстанцыйным анлайн-конкурсе “Rive de Reve / Берег мечты”.

Натуральна, не маглі мы абыйсці “тэму” праблем. Вось што пра іх думае начальнік аддзела:

— Вядома, што кожная ўстанова на працягу свайго развіцця вырашае шэраг праблем. Яны ў нейкай ступені з’яўляюцца матывацыяй для яго развіцця. Перш-наперш, матэрыяльна-тэхнічнае забеспячэнне — не ўвогуле, а часткова. Каб арганізаваць паўнацэнны працэс працы па захаванні народных мастацкіх рамёстваў асобных накірункаў, неабходныя і асобныя памяшканні, напрыклад, для кавальскай справы, ганчарства, для саломалаза- і лозапляцення — памяшканні для варкі сыравіны. Дарэчы, часова ўзнікаюць пытанні па нарыхтоўцы сыравіны, бо ніводная ўстанова не мае сваіх транспартных сродкаў... Некаторым дамам і цэнтрам неабходна набыць пэўнае абсталяванне — мабільнае выставачнае, дрэваапрацоўчыя станкі, муфельныя печы. І, канешне, патрабуецца на больш высокі ўзровень падняць брэндзіраванне рэгіянальных фестываляў, якія папулярныя народныя мастацкія рамёствы і іншыя віды дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва — з дапамогай тых жа СМІ, інтэрнета. Нашым метацэнтрам ажыццяўляецца рознабаковая падтрымка дзейнасці дамоў і цэнтраў рамёстваў праз арганізацыю рознажанравых фестывалаў, конкурсаў, праектаў, падтрымку творчых ініцыятыў устаноў, майстроў шляхам стварэння для іх шырокай выставачнай прасторы, прадастаўленнем магчымасці ўдзелу ў фестывалях замежжа.

А ў бліжэйшую будучыню Валянціна Валчкова глядзіць з аптымізмам: “Утвора, што да канца года будзе рэалізаваны заплаваны буйны абласны творчы праект “Зямлі маеі вытокі”, у рамках якога пройдзе агляд-конкурс дзейнасці дамоў і цэнтраў рамёстваў; абласныя выстава “Зямлі маеі вытокі”, конкурсы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва па вырабе персанальнага народнага казак у рэжыме рэальнага часу і сярод майстроў па вырабе цацак, конкурс мадэляў адзення “Этна-стыль”.

Праца культурна-работніцаў Беларусі падчас пандэміі — гэта штодзённы пошук новых формаў работы з тымі наведвальнікамі, якія здаўна завіталі ва ўстановы культуры, а таксама, натуральна, прыцягненне ўвагі новых наведвальнікаў сваімі адметнымі акцыямі ды імпрэзамі. Як гэтая дзейнасць арганізавана ў абласных Дамах і Цэнтрах культуры, даведлася “К”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

У ПОШУКАХ ПАЗІТЫўНАГА ДОСВЕДУ

Пераход да дыстанцыйнай работы многіх устаноў культуры Беларусі прывёў да парадасальнага, на першы погляд, факту: колькасць спажываючай культуры прадукцыі значна павялічылася. Праўда, гэты прадукт сёння часцяком не рэальны, а віртуальны. Але гэта хутчэй не адштурхоўвае, а, наадварот, прыцягвае і сталага, і новага аматара культурных цікавостак, якіх так не стае цяпер, ва ўмовах неспрыяльнай эпідэміялагічнай абстаноўкі.

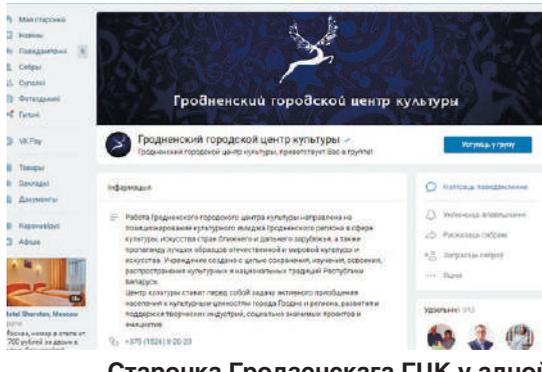
Напрыклад, па словах генеральнага дырэктара Цэнтра культуры “Віцебск” Глеба Лапіцкага, у сённяшняй сітуацыі ёсць шмат як адмоўнага, так і пазітыўнага.

— Мы цяпер значна павялічылі работу ў фармаце анлайн, выкарыстоўваючы ўсе найноўшыя інтэрнэт-тэхналогіі, — адзначае “К” кіраўнік установы культуры. — І гэта той выпадак, калі можна сказаць, што “мінусы” цяперашняй неспрыяльнай эпідэміялагічнай сітуацыі адназначна пайшлі ў “плюсы”, пашырылі нашы межы для творчасці.

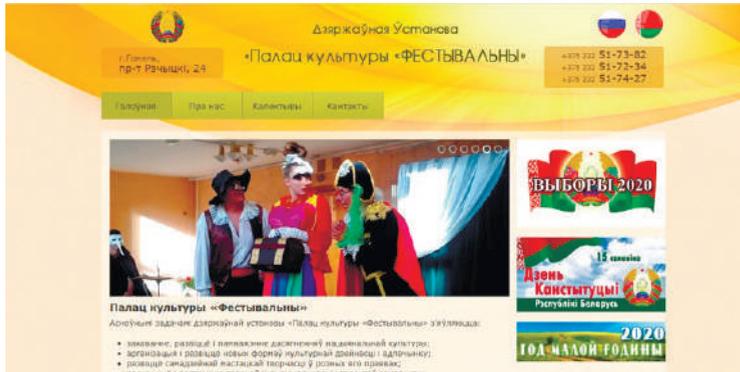
Так, Цэнтр культуры “Віцебск” ладзіць вечарыны, марафоны і нават апошні званок для выпускнікоў у анлайн-фармаце, пры дапамозе свайго афіцыйнага інстаграм-акаўнта. Да таго ж, з тымі дзецьмі, якія займаюцца ў калектывах устаноў культуры — а гэта блізу тысячы чалавек! — сёння наладжана праца ў рэжыме аддаленага доступу.

— І гэта той вопыт, ад якога мы ні ў якім разе не будзем адмаўляцца і пасля завяршэння эпідэміі, — кажа Глеб Лапіцкі. — Пазітыўны досвед, на мой погляд, заўсёды трэба браць на ўзбраенне і выкарыстоўваць яго пры любой магчымасці.

А яшчэ нядаўна пры ўстанове адкрылі сваю анлайн-краму. У гэтай краме падарункаў і мастацкіх тавараў BazArt можна не толькі набыць той або іншы сувенір, але і замовіць паліграфічныя, дызайнерскія і фотопаслугі ды нават афіцыйную сувенірную прадукцыю з

Старонка Гродзенскага ГЦК у адной з сацыяльных сетак.

Сайт Палаца культуры “Фестывальны” ў Гомелі.

“Мінус”, які зрабіўся “плюсам”

Чым сёння жывуць абласныя Дамы і Цэнтры культуры?

Супрацоўнікі “Фестывальнага” павіншавалі ўсіх з пачаткам лета.

сімволікай Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”. Прычым, усе замовы з анлайн-крамы ўстановы культуры можна атрымаць не толькі ў самім Віцебску, а з дапамогай пошты — і па ўсёй Беларусі. Па словах Глеба Лапіцкага, інтэрнэт-крама на сённяшні дзень вельмі запатрабавана, таму, натуральна, яе праца прыцягненца і пазней, тады, калі ўсе мы, нарэшце, паздымаем маскі.

Натуральна, акрамя “плюсаў” ёсць і некаторыя “мінусы”.

— Самы галоўны мінус, на мой погляд, у тым, што нашы артысты не бачаць усмешак глядачоў, — кажа Глеб Лапіцкі. — Таксама, натуральна, зніжаюцца пазабоджэньныя даходы ўстаноў, хоць і не магу сказаць, што занадта моцна.

Так што, як бачна, плюсы пакуль што пераважаюць над мінусамі. Жыццё ў інтэрнэце ідзе размеранай хадой, у тым ліку пры дапамозе Zoom, дзе супрацоўнікі Цэнтра культуры “Віцебск” абмяркоўваюць, сярод іншага, і далейшыя перспектывыныя планы па супрацоўніцтве з замежнымі партнёрамі, што жывуць далёка за межамі Беларусі.

ТЭХНІЧНЫ ПРАГРЭС — РЭАЛЬНЫ

Размова з Глебам Лапіцкім прымусіла яшчэ раз згадаць тое, пра што “К” пісала ўжо не адзін і не два разы: стварэнне ўласных

ваючы для гэтага, натуральна, усе наяўныя магчымасці, у тым ліку — сацыяльныя сеткі. Менавіта так і робіць “Палац культуры вобласці”, што размешчаны ў Магілёве.

— Сёння мы актыўнічаем у асноўным у фармаце анлайн, думаю, як і нашы калегі з іншых рэгіёнаў Беларусі, — адзначае ў гутарцы са мной на-

вясёлы танец з нескладанымі рухамі, які дэманструюць супрацоўнікі ўстановы на відэа, выкладзі яго ў інтэрнэт з адпаведным хэштэгам і адзначае пры гэтым установу культуры.

ЯК БЫЦЬ “НА ТЫ” СА СПІЦАМІ?

Не адстаюць ад сваіх калег і іншыя ўстановы культуры, размешчаныя ў аблас-

Стужка навін на сайце Цэнтра культуры “Віцебск”.

сайтаў устаноў культуры, з сучасным дызамінам, з беларускай, рускай, англійскай мовамі ў інтэрфейсе, актуальнымі навінамі і відэаролікамі тых ці іншых мерапрыемстваў — гэта не прыхамаць, а сапраўдная патрэба часу.

Між тым, нагадаю, на выніковай калегіі Міністэрства культуры Беларусі не раз адзначалася, што толькі мінскія і гродзенскія бібліятэкі на сённяшні дзень камп’ютарызаваны на 100 працэнтаў, не ва ўсіх установах культуры ёсць інтэрнэт, а на стварэнне паўнаважных сучасных сайтаў многім не стае ні грошай, ні кваліфікацыі супрацоўнікаў. Не кажу ўжо пра тое, што сёння беларусы, як і жыхары іншых краін свету, праглядаюць цікавыя інтэрнэт-старонкі зазвычай не праз камп’ютар, а праз смартфон, таму на сайтах варта прадугледжваць і падобную магчымасць, стварыўшы для гэтага зручны інтэрфейс.

Так што варта працягваць работу ў анлайн-рэжыме не толькі з нагоды каранавіруса, а і каб не адставаць ад тэхнічнага прагрэсу, што адбываецца на нашых вачах усім свеце. Выкарыстоў-

Флэшмоб КультураМедыцыне ад Палаца культуры вобласці ў Магілёве.

меснік дырэктара ўстановы Сяргей Бажкоў. — Скажам, нядаўна правялі адкрыты дыстанцыйны конкурс фотаздымкаў “Маё шчаслівае дзяцінства”, а таксама дэманструем для нашых інтэрнэт-гледачоў канцэрты, імпрэзы і мастацкія віртуальныя выставы.

Сярод адметных мерапрыемстваў, якія згадаў мой суразмоўца, варта назваць і майстар-класы па розных кірунках аматарскай творчасці. Скажам, у маі віртуальны майстар-клас па сучасным танцы для ўсіх ахвотных правяла Лізавета Сергяенка, выпускніца Заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь узорнага харэаграфічнага ансамбля “Калейдаскоп”, а яшчэ ў Сеціве быў размешчаны майстар-клас па вырабе сувенірнай лялькі “Берагіня” ад кіраўніка ўзорнай студыі дэкаратыва-напрыкладнага мастацтва “Бусяня” Вольгі Калтовіч. Так што ва ўстанове культуры не забываюцца сёння і пра метадычную падтрымку гарадскіх і сельскіх Дамоў культуры Магілёўскай вобласці.

А яшчэ тут запусцілі цікавы флэшмоб пад хэштэгам #КультураМедыцыне. Кожны ахвотны можа паўтарыць

ных цэнтрах. Напрыклад, як раскажаў мне дырэктар Гродзенскага гарадскога Цэнтра культуры Уладзімір Сацюк, сёння яны шмат увагі надаюць наладжванню кантактаў з інтэрнэт-карыстальнікамі.

— Мы, як і ўсе нашы калегі, не можам ладзіць масавыя мерапрыемствы, таму, натуральна, сышлі ў інтэрнэт, — кажа Уладзімір Сацюк. — Актыўнічаем у сацыяльных сетках, выкладаем ролікі на YouTube ды робім усё, каб зацікавіць нашых пастаянных наведвальнікаў, не згубіць з імі сувязь і кантакты.

Зусім нядаўна, у рамках Сусветнага дня вязання, Гродзенскі ГЦК запусціў праект, які, па задуме арганізатараў, павінен аб’яднаць усіх, хто даўно ўжо “на ты” з вязальнымі спіцамі. Для гэтага кожнаму майстру трэба запісаць ролік з расказам пра сябе і адправіць яго на электронную пошту ўстановы культуры. А ў адным з філіялаў установы сёння працуе віртуальная выстава “Утульная лялька” Настассі Сухачовай, прымеркаваная да Дня абароны дзяцей і пачатку летніх школьных канікул.

У сацыяльных сетках “шчыруюць” сёння і супрацоўнікі Гомельскага Палаца

культуры “Фестывальны”. Напрыклад, нядаўна культурна-работнікі запісалі відэаролік “Дзякуй, доктар,” у якім крэатыўна падзякавалі беларускім дактарам за працу. Студыя “Акварэлька”, што працуе пры Палацы культуры, рэгулярна запісвае відэаролікі выставаў сваіх навучэнцаў і выкладае запісы ў інтэрнэт. А не так даўно гомельскія культурна-работнікі выйшлі “ў народ”: 1 чэрвеня ў парку “Фестывальны” яны павіншавалі ўсіх з Міжнародным днём абароны дзяцей.

І апошні мой расповед — пра сталічную ўстанову культуры. Па словах дырэктара Мінскага гарадскога Палаца культуры Мікалая Казюліна, дзеці, якія запісаны ў шматлікія гурткі ўстановы, прыцягваюць туды хадзіць, хоць крыху і ў меншай колькасці, чым звычайна.

— Канечне, мы адчуваем некаторае скарачэнне наведвальнасці ў сувязі з сённяшняй сітуацыяй, — кажа кіраўнік установы. — Па маім меркаванні, актыўная праца нашага Палаца распачнецца не раней за жнівень ці нават верасень. Таму цяпер працуем больш у аддаленым доступе, напрыклад, менавіта так займаюцца настаўнікі з дзецьмі ў гуртках па маляванні ці кераміцы.

Напрыканцы лета або ўжо восенню Мікалай Казюлін спадзяецца працягнуць традыцыйны праект “Спяваем, гуляем, танцуем, спаборнічаем, творым і ствараем пад сцяпеннямі Палаца”, у якім бяруць удзел музычныя калектывы, студыі, творчыя аб’яднанні, майстэрні, спартыўныя і грамадскія арганізацыі. Так, на верасень у Мінскім ГПК запланавана правядзенне штогадовага фестывалю сучаснай моладзевай ўсходнеазіяцкай культуры. Імпрэза, на якой можна пазнаёміцца з рознымі праявамі папулярнай культуры Японіі, Паўднёвай Карэі, Кітая і іншых азіяцкіх краін, традыцыйна ладзіцца ў рамках акцыі “Японская восень у Беларусі” і падтрымліваецца Пасольствам Японіі ў Рэспубліцы Беларусь.

Стварэнне сваіх сайтаў або асобных груп у сацыяльных сетках, запіс відэаролікаў і цікавага кантэнту, супрацоўніцтва з калегамі ды праца са спонсарамі праз інтэрнэт-платформы, — усё гэта, безумоўна, не можа не радаваць. Яшчэ больш радуе тое, што ўсё пералічанае супрацоўнікі сферы культуры працягваюць рабіць і пазней, у “паслякаранавірусную” эпоху, не забываючыся таксама, натуральна, і пра працу з рэальнымі наведвальнікамі. І гэта той сапраўдны “плюс”, які арганізацыі сферы культуры, безумоўна, могуць запісаць сабе ў здабыткі і знаходкі гэтага, такога сквапнага на пазітыў, 2020 года.

Ці можна заскакаць “як Багданка”?

3 Мілавіцай у сэрцы

Слова “Мілавіца” ў многіх выклікае асацыяцыі са знакамітай фабрыкай жаночай бялізны. Насамрэч гэта імя старадаўняй беларускай багіні прыгажосці, а яшчэ — назва і дагэтуль не пастаўленай казачнай оперы Уладзіміра Солтана, аўтара опернага “Дзікага палявання караля Стаха” паводле Уладзіміра Караткевіча. Нарэшце, “Мілавіца” — гэта фальклорны гурт Цэнтра дадатковай адукацыі і моладзі “Ветразь”. І сёлета гэтаму гурту спаўняецца 30 гадоў.

“Мілавіца” — гэта супольнасць, дзе выкладаюць буйныя майстры. Гэта навучэнцы, ад самых маленькіх да іх бацькоў. А галоўнае — гэта любоў да народнай творчасці ва ўсіх яе іпастасях. Дзейнасць калектыву аб’ядноўвае розныя напрамкі фальклору: побытавы, святочна-абрадавы, літаратурны, песенны, музычны, танцавальны. Атрымліваецца не проста гурток, а цэлая планета, дзе няма катаклізмаў, пануе сельская ідылія. І дзейнічаюць апрабаваныя стагоддзямі мастацкія законы нашых продкаў.

Дарэчы, каб усё дзейнічала не толькі на словах, але і на практыцы, трэба, як і ў любым грамадстве, шмат працаваць. За народны танец, да прыкладу, адказвае Мікола Козенка — нястомны збіральнік, даследчык і папулярны аўтар беларускай народнай танцавальнай культуры, харэограф і педагог, арганізатар фальклорных фестываляў. На яго занятках няма ніводнага гультая — гэта немагчыма. Майстар выкладае з вялікай павагай да кожнага з нас, звяртае ўвагу на самыя, здавалася б, нябачныя дэталі народнай пластыкі. А самае значнае — імкнецца раскрыць індывідуальнасць кожнага навучэнца.

У эпоху рамантызму з яе супрацьстаўленнем героя і натоўпу багатае развіццё атрымаў танцавальны сінхрон. У савецкі перыяд гэты прынцып “аднолькавасці” адпавядаў тагачаснай ідэалогіі. А ў народным танцы — такога папросту не бывае! Там трэба “ператанцаваць” суседа, а не зрабіць з яго копію. Трэба накласці на ўсім вядомы “шкілет” танца ўласныя рысы характару, сённяшні на-

строй, што адлюструецца ў рухах ды міміцы. У выніку нараджаецца суцэльная пляяда арыгінальных зорак, дзе кожны знайшоў сябе сам, а не шэрае неба, на фоне якога красуецца адзіная яскравая ўспышка. Падкрэслім, такая методыка — спадчына мінулага, калі чалавек, пераймаючы штосьці ад старэйшага пакалення, абавязкова ўносіў і нешта сваё. Так што ў “Мілавіцы” побач з “мы” заўсёды ёсць “я” — у лепшым сэнсе слова.

— Неяк у экспедыцыі, — узгадвае Мікола Аляксеевіч, — гадоў ажно 30 таму, сустрэў на Гомельшчыне бабу Вольку, мясцовыя

Падчас рэпетыцыі.

клікалі яе Багданкай. Вось дзе танцорка, хай і ў сталым узросце — не было ёй роўных! Як пойдзе скакаць пад гармонік “Гірш-марш” (гэта танец, падобны да “Мікіты”) — вельмі лёгка, эмацыйна, ва ўласцівай толькі ёй манеры — захапленне! Спачатку падскоквала, узмахваючы рукамі бы крыламі, затым дробненька, амаль не адрываючы ног ад зямлі, пераступала праз пакладзеныя накрывы вільі і граблі. І ніколі не паўтаралася! Крок-саскок, спружыністы крок-бег, скокі на адной назе, на дзвюх нагах з боку ў бок, паўпароты, кручэнні... Пачынала ва ўмераным тэмпе, завяршала — у хуткім. Ды яшчэ пад гэтыя скокі, “пераборы” нагамі — прыпеўкамі сыпала. Невысокая, кругленькая (пра такіх у вёсцы кажуць — ладная), усмешлівая, надзвычай пластычная — яна была ідэалам прыроднай жаночасці. Невыпадкова вышэйшай адзнакай у той вёсцы стаў выраз: “Скача, як Багданка!” Гэта значыць — па-

майстэрску адметна, на вяршыні самавыяўлення.

Сувязь часоў і пакаленняў, непарыўная цягам стагоддзяў, на пэўным этапе была абарвана. Нам бывае даволі складана выявіць сябе праз народны танец, бо куды прасцей падглядзець і паўтарыць за іншымі. Але Мікола Аляксеевіч так проста не здаецца: спрабуе абудзіць і патрымаць у нас тэя імпульсы беларускасці, што закладзены на генетычным узроўні.

У гэтым сэнсе лёс “Мілавіцы” метафарычна злучаецца з аднайменнай казкай знакамітага беларускага паэта і празаіка Уладзіміра Дубоўкі. У вёсцы каля Нёмана здарыўся чуд: сонца прыпыніла свой ход на тры гадзіны. І хлопчык з васільковымі вачыма пайшоў шукаць, у чым справа. Сустрэў у пушчы дзеда, і той расказаў яму пра дзяўчыну Мілавіцу: “на выгляд як зарніца”, а сустрэнешся з ёй — ахіне такая журба, што да самой смерці не пакіне. Няўжо і сапраўды лепей вярнуцца, пакуль не позна? Не паслухаўся хлопец і пайшоў шукаць дзяўчыну. Знайшоў Мілавіцу — зажурыўся, як і папярэджаў яго дзед. Ды дзяўчына дала надзею: як зробіць ёй чаравікі з пяску — дык і пойдзе яна з ім. Пачаў хлапчына працаваць, а пясочак — абсыпаецца. Звярнуўся хлопец да сонейка. “Сонца ход свой прыпыніла і пясочак растапіла” — і атрымаўся з таго пясочку чудаўныя крышталевыя пантофлікі. А на тым месцы зараз — шкляная гута.

Ці ж не сімвалічна? Хлопчык — гэта дзеячы, якія сваёй ініцыятывай стварылі ўмовы для працягу беларускай традыцыі. Крышталевыя чаравікі — новае пакаленне беларусаў, што ўзнікае пасля доўгай і пяшчотнай “апрацоўкі” выкладчыкамі. А мястэчка, дзе паводле старадаўняга падання цяпер шкляная гута, — дык гэта і ёсць наша танцавальная “Мілавіца”. Ну, а сама дзяўчына Мілавіца з той казкі — нішто іншае, як народная беларуская культура. Шлях да яе не заўсёды просты, але ж як сустрэнешся з ёй — у сэрцы на ўсё жыццё застанецца.

Ксенія ЖАКАНАВА,
студэнтка Беларускай
дзяржаўнай акадэміі музыкі,
удзельніца гурта
Фота прадастаўлены гуртом

Дзе беларускія гаспадыні захоўвалі свае няхітрыя скарбы? Вядома ж, у вялізных, надзейных драўляных куфрах. У часы Сярэднявечча цяжкі куфар, акаваны металам, быў аtryбутам шляхецкага саслоўя. Паступова гэты сімвал хатняга дабрабыту стаў даступным для заможных гараджан. А з другой паловы XIX стагоддзя куфры пачалі набываць і сяляне, чыё матэрыяльнае становішча палепшылася пасля адмены прыгоннага права. Вырабляліся куфры гарадскімі рамеснікамі, прадаваліся на кірмахх і каштавалі нятанна. Беларускі дзяржаўны музей народнай архітэктуры і побыту на працягу свайго існавання збіраў калекцыю куфраў. Рэстаўрацыя некаторых доўжылася па некалькі гадоў. Плёнам гэтай працы стала выстава куфраў, якая адкрылася 5 чэрвеня ў сектары Паазер’е, у павеці вяночнага двара з вёскі Варашылкі. Яна будзе дзейнічаць пастаянна.

Куфар — дзявочы скарбчык

У гэтых куфрах можна пабачыць 24 куфры. Найстарэйшы з іх — з вёскі Вераб’і Мядзельскага раёна — датаваны 1879 годам. На ім намаляваны вершнік — сімвал дарогі, пара галубоў, увасабляючых шчаслівы шлюб, і бусел, які, канешне ж, мусіць прынесці дзіцятка. Як патлумачыў падчас адкрыцця выставы загадчык навукова-экспазіцыйным аддзелам Ігар Іваноў, куфар быў у нашых продкаў вясельным аtryбутам. У ягоных нетрах дзяўчына на выданні назапашвала свой пасаг: ручнікі, абрусы, поцілкі, кашулі, спадніцы — вытканыя і вышытыя ўласнаручна, падараныя матуляй і бабуляй. Вяравы на куфры адпавядалі марам нявесты, якая пераязджала ў дом жаніха і пачынала ўласнае сямейнае жыццё.

У малых куфрах, якія таксама ёсць на выставе, маглі захоўвацца дакументы ці грошы.

Вырабляліся куфры з хваёвых дошак. А вось тэхналогія іх аздаблення ў розных рэгіёнах мела свае асаблівасці. Найчасцей драўніну грунтавалі вадкім сталярным клеам, а паверх яго наносілі алейную фарбу. Заходне-падзельскія куфры, якія цешаць вока кветкавым арнамантам, пакрывалі цынкавымі бяліламі, змяшанымі з пакостам. Калі кветкі, разеткі ды іншыя дэкаратыўныя элементы майстар наносіў з дапамогай адмысловых штапаў, гэтая тэхніка звалася цацкаваннем. Іншая тэхніка ўпрыгожвання куфраў мела назву “фляндруйка”: на светлую фарбу пасля яе высыхання наносіўся цяжнейшы слой, і, пакуль ён не застыў, па ім грабеньчыкам прарысоўваліся палоскі.

Тут якраз дарэчы стаіць і столик майстра з прыладамі працы ды фарбамі, змяшанымі на парашковым пігменце паводле старадаўніх рацэптаў. Мастак музея Вольга Пранкевіч паспяхова правяла творчы эксперымент: намалявала пано, выкарыстаўшы прыёмы фляндруйки і цацкавання. Але фарбы брала сучасныя — акрылявыя.

Суцэльнай бяшанай акоўкай вылучаюцца ўральскія куфры. Іх калісці прывезлі з горада Няўянска купцы-стараверы. Гэтыя куфры выраблены з кедр і аздаблены “марозцам”. Ліст металу пакрывалі гарачым волавам, на яго лілі вадку і такім чынам атрымлівалі адбітак, падобны да зімовых узораў на вокнах.

Сярод жыхароў вёсак і мястэчак попыт на куфры трымаўся аж да сярэдзіны XX стагоддзя. Яшчэ ў 1950-х гадах агоўскія куфры з вельмі адметным і пазнавальным дэкорам выпускала фабрыка “Пінскдэрэ”.

Вы ўжо гатовы пашкадаваць, што куфры выйшлі з ужытку і іх можна пабачыць хіба што ў музеі? Пачакайце! Завітайце ў сучасны мэблевы салон — і, хутчэй за ўсё, вы знойдзеце там адзін — два куфры, стылізаваныя “пад даўніну”. Гэткі ёмісты, практычны і разам з тым рамантычны скарбчык упішацца ў інтэр’ер катэджа, лецішча ці нават гарадской кватэры. Здаецца, куфры зноў уваходзяць у моду!

Святлана ІШЧАНКА
Фота аўтара

(Працяг. Пачатак у №№ 15 — 18, 20 — 23)

ПЛАНЫ ВЯЛІКАГА ПАДАРОЖЖА

І вось што яшчэ цікава. Менавіта ў Магілёве, — а магчыма, і ў Шклове — у Кацярыны ўпершыню ўзнікла думка праінспектаваць паўднёвыя землі, нядаўна адваяваныя ў асману, каб паглядзець, што робіцца ў паселішчах Паўночнага Прычарнамор'я і на тэрыторыі паміж Паўднёвым Бугам на захадзе і Северскім Данцом на ўсходзе. А заадно паказаць усё гэта Іосіфу II і іншым каранаваным асобам, а таксама еўрапейскім дыпламатам і літаратарам-прапагандыстам. Хай ведаюць, на што здатная руская імператрыца і яе вотчына — магутная Расійская дзяржава!

Рэалізацыя гэтай грандыёзнай задумы пачнецца праз чатыры гады — з умацавання расійскага Чарнаморскага флоту, рэарганізацыі арміі на поўдні імперыі і ўзвядзення ў Наваросіі новых гарадоў і крэпасцяў. Менавіта там, ды яшчэ на былой тэрыторыі ВКЛ і Рэчы Паспалітай, адкрыецца новая старонка гісторыі Расійскай імперыі і Еўропы ў цэлым, абгарэлая бясконнымі войнамі, крывавымі драмамі з незлічонай колькасцю ахвяраў, невырашальнымі сацыяльнымі, нацыянальнымі і рэлігійнымі супярэчнасцямі... Старонка без канца і краю, якая да канца не перагорнутая і па сёння...

...Задавалення прыёмам Зорыча, раніцай 1 чэрвеня 1780 года Кацярына II і Іосіф II выправіліся са Шклова ў Оршу, дзе адпалуднавалі. У тры гадзіны дня, таксама разам у адной карэце, у суправаджэнні велізарнай світы і афіцэраў Смаленскай дывізіі князя Мікалая Рапніна (таго самага, які зрабіў важкі ўнёсак у разбурэнне беларуска-польскай дзяржаўнасці) вырушылі да Смаленска. Адтуль імператрыца накіравалася ў Пецябург, а імператар — у Маскву, каб ацаніць тамтэйшую архітэктур. Праз некалькі дзён Іосіф, у суправаджэнні Пацёмкіна, прыехаў у Пецябург, і ў Царскім Сяле былі працягнутыя перамовы з Кацярынай. У Вену ён вярнуўся толькі 8 жніўня — праз Рыгу, Коўна, Гродна, Львоў.

Гістарычнае падарожжа Кацярыны II на поўдзень Расіі, якое пачалося 2 студзеня 1787 года, было куды даўжэйшым — палова года! Вяж стаў беспрэцэдэнтным па маштабе, фінансавых выдатках і колькасці ўдзельнікаў: уся імператарская “раць” складала больш за тры тысячы чалавек, уключна з дыпламатамі Англіі, Францыі і Аўстрыі. Пераадолець больш за шэсць тысяч верст (у тым ліку, каля 500 верст — на галерах, баркасах і баржах

па Дняпры) — гэта вам не жарт!

Аднак чаму на гэты раз Кацярына II у Шклоў не заехала? Можа яна спыталася праінспектаваць новыя расійскія землі, або хацела падрыхтавацца да сустрэчы ў Каневе з польскім каранём Станіславам II Аўгустам Панятоўскім — сваім былым фаварытам і адным з разбуральнікаў Рэчы Паспалітай — і працягну перамовы ў Крамянчугу са старым знаёмым Іосіфам II?

Або галоўная прычына ўсё ж была іншай?

раючыся на дакументальныя крыніцы, паведамляе, што фальшыўкі друкаваліся зламанымі ў адным з пакояў заезнага двара “Залаты яблык” у прадмесці Бруселя. А затым таемна дастаўляліся ў Шклоў і распаўсюджваліся, як быццам, генерал-маёрам Зорычам і братамі Занавічамі.

Першымі забілі трыогу шкоўскія яўрэі-купцы. З іх скаргаў пра гэта даведваўся князь Рыгор Пацёмкін. Ён загадаў магілёўскаму губернатру Мікалаю Энгельгардту (поўнаму цэзку

вічы і карлы Зорычавы і працуюць, і выпускаюць, і мяняюць”.

Карацей, Пацёмкін меў што сказаць магілёўскаму губернатру: “*Малойца Зорыч, а? І што будзе мець ласку сказаць матухна гасударыня, калі пра гэтую абдрукоўку Зорыча ёй дакладзена будзе? Папраўдзе, Зорыч за царскую асобу сябе ўважаць стаў, калі выпускае грашовыя знакі... Бачыш, Мікалай Багданавіч, у цябе ў губерні робяць фальшывыя асігнацыі, а ты і не ведаеш?*”

Мушу адзначыць, расследаванне фактаў фальшы-

на вечную катаргу. Магчыма, яны маглі патрапіць пад амністыю, калі б дажылі да царавання Паўла I, але... не лёсіла: Міхаіл памёр у Табольску ў 1791 годзе, Сяргей — у казематах Салавецкага манастыра ў 1795-м. Яшчэ меней пашчасціла іх трэцяму падзельніку — каталіцкаму святару-расстрыгу Луі Бары Братару, які пазмоў з братамі арганізоўваў у Амстэрдаме клішэ, паперу, фарбы і іншыя аксесуары для друкавання асігнацый. Сакрэтныя агенты Кацярыны вылавілі яго ў Галандыі

авантурыст нават выказаў здзіўленне тым, што яго арыштавалі: ён, маўляў, акурат рушыў у Пецябург, каб прадставіць імператрыцы фальшывыя асігнацыі, якія яму нейкія жулікі ўсунулі за мяжой.

Але строгаму допыту былі падвергнутыя і ўсе затрыманыя ў абозе. Асабліва цікавымі аказаліся паказанні французска-камердынера Лапера. Па яго словах, будучы за мяжой, Анібал Занавіч разам з братам набыў друкарскі станок, які таемна даставіў у Шклоў.

Шапіўшыся за гэтыя словы, следчыя літаральна перакапалі палац Зорыча, але нічога не знайшлі. Глядзелі і ва ўсіх навакольных калодзежах, і ў сажалцы, і ў стайні, і ў тэатральным закулісі, і ў будынку Шляхетнай вучэльні — ды таксама марна. Толькі ў сярэдзіне ліпеня, прастукваючы сцены ў флігелі, дзе кватаравалі Занавічы, нехта з сышчыкаў адчуў, што пад падлогай пустэча. Выламаўшы дошкі, шукальнікі знайшлі схованку, а ў ёй — усё неабходнае для друкавання асігнацый. Пасля выяўлення гэтага забойчага доказу Занавічаў адправілі ў Пецябург, дзе іх справу разглядаў Сенат.

Як выявілася, браты даўно знаходзіліся ў вышуку ў Венецыі і Парыжы. Падарожнічаючы па Еўропе, яны паўсюль адшуквалі высокапастаўленых прасцякоў, у якіх можна вымагніць грошы — праз картанія махінацыі ды рознымі іншымі спосабамі. Суд прызнаў братаў вінаватымі. Але самому Сямёну Гаўрылавічу ўдалося выйсці сухім з вады.

Хутчэй за ўсё, імператрыца ў яго невінаватасць не паверыла, аднак крымінальны пераслед былога палубоўніка ўскосным чынам кідаў цень і на яе. Таму справу ў дачыненні да самога Зорыча і заадно яго брата Давіда палічылі за лепшае замяць.

25 кастрычніка 1783 года выйшаў высокі указ, якім прадпісвалася абодвух Занавічаў замкнуць на пяць гадоў у Ныйшлоцкую крэпасць (цяпер Аланвіяіна ў Фінляндыі). Анібала пакаралі за ўвоз фальшывых асігнацый у Расію, а Марка — за неданясенне аб злчыннай дзейнасці брата. Але гэта яны яшчэ лёгка абышліся: маглі атрымаць і смяротнае пакаранне альбо пажышчэвую катаргу.

Указ быў выкананы дакладна, а па заканчэнні пяці гадоў, 4 ліпеня 1789 года, Занавічаў выправілі ў Архангельск, дзе пасадзілі на англійскі гандлёвы карабель і выслалі за мяжу, папярэдзіўшы, што пад страхам жорсткага пакарання ім забараняецца надалей з’яўляцца ў Расіі.

А вось Зорыч — застаўся. І адгэтуль ягоныя справы пайшлі яшчэ горай.

Барыс КРЭПАК

“Мудрагеліста тасуецца калода...”

Пакручасты шлях графа Сямёна Зорыча праз Шклоў

Вось так манархі Расіі, Прусіі і Аўстрыі дзялілі Рэч Паспалітую. Са старадаўняй гравюры.

Фальшываманетчыкі. XVIII стагоддзе. Са старадаўняй гравюры.

Папяровыя асігнацыі, якія былі ва ўжытку ў часы Сямёна Зорыча.

ПАГАРЭЛІ НА ДРОБЯЗІ

Пра сур’ёзныя фінансавыя праблемы Сямёна Зорыча мы ўжо пісалі. І вось аднойчы да гасціннага гаспадара Шклова завітаў яго брат палкоўнік Давід Няранчыч, ды не адзін, а разам з прыяцелямі. Албанцы Марк і Анібал Занавічы да таго часу ўжо мелі агульнаеўрапейскую славу карцёжных геніяў і авантурыстаў экстра-класа. Яны прапанавалі Зорычу дапамагчы вылытацца з даўгоў. Паабяцалі расплаціцца з крэдытарамі, а наўзамен паставілі ўмову: аддаць Шклоў у іх кіраванне ўсяго на некалькі гадоў. Болей за тое, Зорычу паабяцалі выдаваць у год па сто тысяч “на пражышчэ”.

Такая шчодрасць была выглумачальнай. Неўзабаве ў краіне масава з’явіліся фальшывыя 100-рублёвыя асігнацыі. Па адной з версій, Занавічы друкавалі грошы ў Шклове — на адмысловай фальцавальнай машыне, набытай у Бруселі. Па другой версіі — на мой погляд, больш пераканаўчай — фальшываманетчыкі наладзілі масавы выраб за мяжой. У гістарычнай аповесці “Шклоўскія асігнацыі” пісьменнік Мікалай Энгельгардт (дарэчы, другі цесць Мікалая Гумілёва), абаві-

зганага пісьменніка) неадкладна з’явіцца да яго ў маёнтак Дуброўна Віцебскай губерні.

Пацёмкін распавёў, што да яго на прыём напросіўся шкоўскі мяняла Давід Моўшавіч, які пажадаў гаварыць тэг-а-тэг. Ён прад’явіў Рыгору Аляксандравічу фальшывую асігнацыю. Той доўга яе разглядаў, але нічога асаблівага не знаходзіў. Не дзіва, што такія асігнацыі некалькі месяцаў свабодна распаўсюджваліся і мяняліся на сярэбраную манету.

І тады Моўшавіч звярнуў увагу Пацёмкіна на тое, што на банкноце замест “асігнацыя” надрукавана “асігнацыя”. Гэта значыць, падробка мела толькі адзін недахоп, які можна заўважыць няўзброеным вокам. Мабыць, брусельскія фальшываманетчыкі кепска ведалі рускую мову...

Спачатку князь не паверыў: ці мала якая здарылася выпадковая памылка? Але праз паўгадзіны наведвальнік прынёс яшчэ некалькі соцен падобных асігнацый. “Хто ж іх робіць?” — спытаў агаломшаны Пацёмкін. Моўшавіч ведаў адказ і на гэтае пытанне: “*А графы Занавічавы*

і даставілі ў Пецябург. Спачатку неміласэрна білі бізунамі, затым вырвалі ноздры і саслалі на пажышчэвую катаргу ў месцы аддалення.

ВОЗ З ГРАШЫМА І СХОВАНКА ПАД ПАДЛОГАЙ

ваманецтва заўсёды было пад асабістым наглядом Кацярыны II. Гэта яна некалькі гадоў таму прыдумала папяровыя асігнацыі і ўвяла іх ва ўжытак для паляпшэння пахіснутай эканамічнай сітуацыі ў краіне. І не маглі абсталяванне і паперу, але былі затрыманыя. Прысуд — пакаранне смерцю! Зрэшты, Кацярына праявіла “міласэрнасць да чалавецтва”, бо яны не нанеслі “той сапраўднай шкоды, на які строгасць закона скіроўваецца”.

Братаў пазбавілі дваранства, вывелі на эшафот і зламалі шпагі па-над іх галовамі. А потым адправілі

Заканамерна, што і гісторыя са шкоўскімі фальшывымі асігнацыямі прыцягнула пільную ўвагу імператрыцы. Тым больш, у ёй быў задзейнічаны яе былы фаварыт. Адчуўшы пах смажанага, Сямён Гаўрылавіч тэрмінова сам прыехаў у Пецябург, каб асабіста паразумецца з “матухнай”. Аднак з прычыны яе “занятасці” ён дапушчаны да імператрыцы не быў.

Між тым, падзеі разгорталіся імкліва. 2 мая 1783 года на ўездзе ў Маскву паліцэйская каманда спыніла абоз, які складаўся з брычкі Анібала Занавіча і некалькіх пазоў са світай. Пры ператрусце ў іх знайшлі фальшывыя асігнацыі больш чым на 700 тысяч рублёў!

Занавіча даставілі ў орган палітычнага вышуку і суда — Тайную экспедыцыю пры Сенате — і ў прысутнасці яе кіраўніка Сцяпана Шышкоўскага старанна дапыталі. Але спрактыкаваны

(Працяг. Пачатак у №№ 12 — 18, 20 — 23)

Замест пасляслоў'я да гісторыі Алясандра Данэзі. Безумоўна, лёс меркаванага аўтара музыкі да “Агаткі” патрабуе глыбокага даследавання. Бо акалічнасці з’яўлення і знікнення гэтай асобы з музычнага рынга Рэчы Паспалітай Дзвюх Нацый губляюцца ў прыцемках. Магчыма, што ў нашыя краі ён патрапіў праз пасярэдніцтва славутага графскага рода Патоцкіх. А вось дзе і калі абарваліся зямныя пуцявіны Данэзі, вызначыць яшчэ складаней. Аніякага следу пакуль знайсці не ўдалося, але пошукі працягваюцца. Цяпер жа прыйшоў час адкрыць “кнігу жыцця” на старонцы “Закрэўскія”. І яна будзе не менш цікавая, чым папярэдняя.

РАДЗІВІЛАЎСКАЯ ГАСЦІННАСЦЬ

У сваіх успамінах пляменніца славутага Тадэвуша Рэйтана (1740 — 1780) Ганна Герыч (? — 1857) прыводзіць адзін выпадак, пра які ў юнацтве яна пачула ад бацькі Міхала Рэйтана (1743 — 1809), былога наваградскага земскага пісара і нясвіжскага павятовага маршалка. Пасля смерці брата Тадэвуша Міхал заняў яго месца ў коле самых набліжаных да князя Карала Радзівіла асобаў, таму большую частку свайго часу бавіў пры княскім двары. І стаў сведкам такога кур’ёзнага выпадку: “Неяк бацька распавёў, што італьянскі тэатр каштаваў князю Каралу штомесяц 40 000 польскіх злотых. Аднойчы ўвечары, калі тэатр акцёры прадстаўлялі нейкую сваю оперу і пачалі спяваць: *Bagatella, Bagatella* [...], князь Радзівіл, які напалову драмаў, затытаўся ў майго бацькі: “Пане каханку, што яны там спяваюць?” — “Мосць князю, — адказаў бацька, — яны спяваюць *Bagatella*”. — “Што! Ці для іх *bagatella* (драбязя) тое, што я ім плачу 40 000 на месяц? Выгнаць іх заўтра ж! І на наступны дзень італьянцаў выправілі”.

На фоне іншых гісторыяў пра Пана Каханку гэты выпадак выглядае як чарговы анекдот. Але ці было так насамрэч? Хто яго ведае. Архіўных звестак пра італьянскіх акцёраў з нейкага “пагарэлага тэатра” знайсці пакуль не ўдалося. Хоць, як мы ведаем з папярэдніх частак, італьянцы ў Нясвіжы былі і займалі пры тэатры высокія пазіцыі.

А вось гісторыя “польскай” трупы Лявона Перажынскага — цалкам рэальная. Хоць яна і не мела вялікага розгаласу, але даследчыкам беларускага тэатра вядомая. У эпоцэнтры канфлікту, акрамя самога Пана Каханку, апынуліся і дзяды па кудзелі жонкі Станіслава Манюшкі Аляксандры — акцёры трупы Станіслаў Закрэўскі і Марыяна Вернэр.

Лявон Перажынскі (1745 ці 1754 — 1827) быў даволі вядомым паэтам, акцё-

рам, драматургам, перакладчыкам, калегам славутага тэатрала Войцэха Багуслаўскага (апошні, дарэчы, адбіў у Перажынскага жонку, таксама славутую актрысу Марыяну з Маруноўскіх).

“СПРАВА ПЕРАЖЫНСКАГА”

У 1981 годзе будучы прафесар Гурый Барышаў апублікаваў у “ЛіМ”е артыкул “Трагедыя Лявона Перажынскага”. На падставе дакументаў з Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі (НГАБ) яму ўдалося прасачыць за развіццём канфлікту. Мае ўласныя спробы пагартыць гэтыя “аркушы, спісаныя атрамантам” прывялі да несудзімых вынікаў. Тады, сорок гадоў таму, робячы спасылку на справу, святой памяці спадар Барышаў або памыліўся з шыфрам, або... менавіта з гэтай справы знікла ў невядомым накірунку больш за 2/3 старонак. І тое, што знікла — акураг “Справа Перажынскага”!

Праўда, аднавіць ход падзей магчыма і на падставе апублікаванага, а таксама карыстаючыся згаданымі

Мастак Людвік Марто. Прыкладна 1774 — 1785 гады. Партрэт работы Марыяны з Маруноўскіх Перажынскай.

раней нататкамі нясвіжскага архівіста Багдана Пул’яноўскага.

У 1783 годзе Лявон Перажынскі, завяршыўшы са сваёй трупай тэатральны сезон у Дубне, вырашыў па шукаць шчасця ў Вільні. Як пісаў ён сам (падаю паводле артыкула Гурый Барышава) у пазнейшых скаргах на свавольства Радзівіла — “Князь Масьольскі, Віленскі біскуп і Вяльможны Маруўскі, пісар, даведаўшыся пра гэты, вы-

Таямніцы Манюшкаў

Частка XI

Прэм’ера балета ў прысутнасці караля Станіслава Панятоўскага. Варшава. 1790 год. Мастак невядомы.

клікалі мяне да сябе і вырашылі, што лягчэй трупы будзе пераадолець дарогу ў Вільню, калі яна паедзе праз Нясвіж. І калі там будзе знаходзіцца ўвесь карнавал, дык лягчэй будзе атрымаць юрыдычны дазвол ад князя ваяводы на паездку ў Вільню. Пасля першых удалых выступленняў акцёраў князь Радзівіл, не падпісваючы кантракта, устанавілае нам пенсію — 150 чырвоных злотых у месяц, плюс 200 чырвоных злотых адзін раз у год на гардэроб. Кампанія ніколі не жадала служыць камусьці аднаму, тым больш у Нясвіжы, які славіўся сваім дэспатызмам... Акцёры хацелі быць свабоднымі. Мы толькі часова згадзіліся застацца ў князя і атрымаваць такі маленькі месячны аклад. Але княская казна і нават гэтага жабрацкага аклада нам не выплаціла”.

Далей спадар Барышаў піша, што “да 1784 года Лявон Перажынскі склаў для нясвіжскага прыдворнага тэатра трупы першакаласную. Сярод акцёраў быў буйнейшы прадстаўнік класіцысцкай акцёрскай школы — Казімеж Аўсінскі, славуты выкананнем ролі Гамлета. У трупы быў вядомы выканаўца роляў герояў-каханкаў Войцэ Ясіньскі, карыстаўся поспехам Ян Закрэўскі...” Вось тут Гурый Барышаў памыліўся. Славутага коміка і “правую руку” Перажынскага ў барацьбе з Радзівілам звалі... Станіслаў Закрэўскі.

Сэнс канфлікту даволі просты: віленскі ваявода князь Радзівіл не плаціў грошы акцёрам. Хаця выкарыстоўваў іх творчы патэнцыял напоўніцу. Узгадаем, што і опера “Агатка”, як пісала польская даследчыца Эльжбета Александроўская, ставілася намаганнямі трупы Перажынскага. Таму калі скончыліся заробленыя раней грошы, акцёры паставілі пытанне рубам. Запачычанаць Радзівіла складала на той момант ужо 42 000 (!) польскіх злотых.

Маніфест, падпісаны акцёрамі (1785), меў нечаканы вынік — “на правілах дрэннага крымінальнага дэ-тэктыва”. Прачытаем яго паводле артыкула спадара Барышава: “Калі я (Перажынскі — З.Ю.) вызваліўся ад абавязкаў, князь ваявода загадаў падаць сабе іштатулу, адлічыў ад сумы, якая там знаходзілася на вытдак яго смерці, 42 000 польскіх злотых у золаце, лічачы дукат на 18 злотых. Гэтыя 42 000 ён аддаў свайму сакратару Мікуцо з гэтай перадачы нам грошай і атрымання за іх распіскі. Я пры гэтым усім прысутнічаў. Гэта адбылася ўвечары ў Альбе. Мікуцо сказаў мне тады, што грошы лепш будзе атрымаць раніцай і тады ж пакінуць яму квіток. Мы на тым і рассталіся. У тую ж ноч князь пасылае жаўнера да пана Мікуца з грозным загадам у пісьмовай форме, што калі той заўтра не аддасць яму 42 000 назад, будзе прысуджаны да самага строгага пакарання, якое ён яму можа ўчыніць. Напалоханы

Вокладка рукапісу Багуслава Пул’яноўскага і фрагмент кантракта князя Радзівіла з Закрэўскім і Вернэр (1785 год).

Мікуць бярэ гэтыя грошы, вазе іх у Альбу і вяртае князю. Калі той, хто ніжэй падпісаў, прыйшоў на свае грошы з падрыхтаванай распіскай, дык пачуў ад Мікуца пра тое, што адбылося, і ўбачыў, што яго грошай тут няма. Князь ва ўсім абвінавачваў Мікуца і гаварыў: “вазьмі яго, завяжы ў мех і ўтані, а мне патрэбна зараз жа аддаць распіску за грошы, якія я ў тваёй прысутнасці выплаціў”. У такіх умовах даваўся аддаць распіску, таму што лягчэй, каб у цябе адабралі маёмасць, чым жыццё... я дрэжжу ад страху перад гвалтам”.

А далей Перажынскага і Закрэўскага сілком прывялі ў Кіраўніцтва Нясвіжскіх Актаў і “прымуслі пісьмова, пад пагрозай секвестра маёмасці і пазбаўлення свабоды, адмовіцца ад фінансавых прэтэнзій”. Даведаўшыся пра “банкротства” акцёраў, мясцовыя гандляры (ім акцёры часова закладалі свае рэчы, каб неяк жыць) пазабіралі што маглі.

Калі Перажынскі прыехаў у Нясвіж на 25 вазах з каштоўным тэатральным гардэробам і рэквізітам, у якім былі і арыгінальныя рэчы з розных краінаў, для некалькіх дзясяткаў паста новак, то адтуль ён, адведаўшы радзівілаўскай ласкі, “ледзь выбраўся пехатой”. Але і гэтым нягоды не скон-

чыліся. На адной з застаў уцекача перахапілі княскія слугі і абаралі дазвання. Толькі чудам Перажынскі змог збегчы з пад варты і свацаца ў Вільні.

Далейшы яго лёс нечым нагадвае аднаго з персанажаў кнігі Льфа і Пятрова, які паўсюдна называў сябе “потерпевшей стороной” і толькі тым і займаўся, што “смачно вчинил иск”. Але дарэмна. “Пане Каханку” меў такую ўладу, што мог беспакarana чыніць любое самаўпраўства. “Лявон Перажынскі памёр на Вальні ў 1827 годзе, памёр у галечы ў Лішаўцы, каля Старакастанцінава, у 71 год ад роду” — такімі словамі завяршыў свой артыкул Гурый Барышаў. А мы працягнем.

АСАБІСТЫ КАНТРАКТ

Пасля выгнання Перажынскага з Нясвіжа, акцёры яго трупы адправіліся ў белы свет шукаць лепшай долі. Але двух з іх князь Радзівіл “затрымаў”. Мне ўдалося знайсці кантракт, які быў падпісаны 1 снежня 1785 года ў Нясвіжскім замку паміж імі і князем ваяводам. Гэтыя двое — Станіслаў Закрэўскі і Марыяна Вернэр. У кантракте гаворка вялася пра тое, што князь прымае іх на службу з месячным акладам 15 дукатаў яму і 10 ёй. Іх абавязкам было вучыць малых дзіцяй іграць оперы і камедыі “w ojczystym jezyku”, не патрабуючы ўзнагароды звыш указанага заробку, з якога яны павінны забяспечваць усе свае патрэбы.

Як бачым, Радзівіл наперад паабяцаў “пацярпелым” даволі неблагі гадавы аклад — Станіславу Закрэўскаму 3240 злотых, а Марыяне Вернэр 2160. Ды яшчэ і загадаў выплаціць ім за мінулы год прыкладна столькі ж.

Звестак пра тое, ці бралі гэтыя акцёры ўдзел у варшаўскай прэм’еры “Агаткі”, мы не маем. У 1788 іх называлі ў варшаўскіх афішах “новапрыбылымі” і “дэбютантамі”. Але ў афішах яны згадваліся, бо ўжо былі акцёрамі на галоўных ролях. Таму цалкам магчыма, што ў 1785 годзе яны выступалі, але ў “масоўцы”. І, зразумела, выдатна ведалі Алясандра Данэзі, як і Ёгана Голанда. Таму маглі б запярэчыць “памылшчы” на афішы, дзе аўтарам музыкі “Агаткі” абвясчаўся нясвіжскі прыдворны капельмайстар Данэзі. Яны гэтага не зрабілі і тады (1785), і пазней (1788), калі ўжо самі прадстаўлялі “Агатку” ў Варшаве. І ніякага пакарання ад суворага Радзівіла не панеслі. Наадварот! І аб гэтым наступная частка.

Зміцер ЮРКЕВІЧ, гісторык-архівіст

Працяг — у наступных нумарах “К”.

Тры прэм'еры ў Маладзёжным

У Беларускай дзяржаўнай маладзёжнай тэатры пачаліся рэпетыцыі новых спектакляў

Таццяна МАТУСЕВІЧ / Фота аўтара

Галоўны рэжысёр трупы Андрэй Гузія на вялікай сцэне рыхтуе пастаноўку па рамане Хораса Маккоя "Загнаных коней прыстрэляваюць, ці не праўда?" П'есу паводле гэтага твора адмыслова для пастаноўкі напісаў артыст Маладзёжнага тэатра Дзмітрый Бойка. Папярэдне прэм'ера мае адбыцца ў пачатку новага сезона ў верасні.

Тым часам на малой сцэне тэатра рэжысёр Андрэй Каралевіч рэпетыруе спектакль па п'есе Віктара Понізава "Аз емь тварь". У пастаноўцы ўдзельнічаюць Уладзімір Бажкоў, Юрый Шаланкоў і Іван Шчатко. Для Андрэя Каралевіча мае быць першай рэжысёрскай праца на гэтай сцэне.

Таксама летам плануе пачаць рэпетыцыйны працэс над спектаклем паводле п'есы "Цёткі" пецярбургскай рэжысёр Вікторыя Лугавая. Нагадаем, на сцэне Маладзёжнага зараз ідзе яе спектакль "Тэктоніка пачуццяў".

МУЗЕЙ НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.";

■ "Сусвет Язэпа Драздовіча".
Выставы:

- Выстава лепшых работ VII Міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка "Сябруюць дзеці на планеце" — да 14 чэрвеня.
- Выстава "Чырвоны код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада" ("дыялог" твораў розных эпох, відаў і стылістычных кірункаў) — да 2 жніўня.

- "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
- Віртуальная выстава "Дзеці мастакоў" (хто глядзіць на нас з дзіцячых партрэтаў, што належаць

пэндзлю вядомых майстроў жывапісу, графікі, скульптуры?)

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем выяваў традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы

ропісу вялікодных як "Пісанкі".
Кожную нядзелю а 12-й.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Часовая экспазіцыя "Героі вайны на Краснай плошчы", прысвечаная 75-годдзю Перамогі і 75-годдзю парада Перамогі — да 6 ліпеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.

- Міжнародная выстава "Модныя дамы ў Нясвіжэ". Аснову экспазіцыі складае калекцыя Музея ў Небарове і Аркадыі (Польшча). У праекце задзейнічаны: прыватная калекцыя князя Мацея Радзівіла, Фонд "Nomina Rosae" (Польшча), Музей "Замкавы комплекс "Мір" (Беларусь).
- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.

- Выстава работ беларускіх мастакоў "Сцены старога замка" з фондаў музея-запаведніка "Нясвіж".

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.
Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пана Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
- Тэматычная экскурсія

- з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясялля.
- Музейная фотапляцоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5.
Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыі:

- "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
- Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
- Праект "Вайна і мір. Беларусь памятае", прымеркаваны да 75-годдзя Перамогі.
- Тэматычныя экскурсіі

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

- і лекцыйных заняткі.
- Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
- Музейныя майстар-класы і заняткі.
- Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
- Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
- Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямніцы дома Песняра".
- Акцыі:
- "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія "У дзень вясялля — у музей!"

ПРАЦЯГВАЕЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").